
10 LEKCJI O EUROPIE

Pascal Fontaine

Profesor Instytutu Studiów Politycznych w Paryżu

Przełożyła: Dorota Stanicka-Apostoł

Rękopis ukończono w marcu 1998

Ilustracje: Mario Ramos

Treść tej publikacji przedstawia punkt widzenia Autora, Komisja nie ponosi za nią odpowiedzialności.

SPIS TREŚCI

1	WIELKIE ETAPY HISTORYCZNE	5
2	INSTYTUCJE UNII	9
3	RYNEK WEWNĘTRZNY	15
4	DZIEDZINY WSPÓLNEJ POLITYKI	21
5	UNIA EKONOMICZNO-WALUTOWA	27
6	POLITYKA ZAGRANICZNA I OBRONNOŚĆ	33
7	EUROPA OBYWATELI	37
8	ROZSZERZENIE UNII EUROPEJSKIEJ	42
9	UNIA EUROPEJSKA W ŚWIECIE	47
10	PYTANIE O ARCHITEKTURĘ EUROPY XXI WIEKU	54
	ANEKS - KALENDARIUM INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ	57

WIELKIE ETAPY HISTORYCZNE

Idea europejska długo pozostawała zamknięta w kręgu filozofów i wizjonerów, zanim stała się trwałym celem polityki rządowej państw członkowskich. Perspektywa Stanów Zjednoczonych Europy, pojęcia ukutego przez Victora Hugo, była wyrazem humanistycznych i pokojowych ideałów, które zostały brutalnie zdeptane w tragicznych konfliktach rozdzielających Europę w pierwszej połowie XX wieku. Dopiero ruchy oporu przeciw totalitaryzmowi z czasów II wojny światowej zaowocowały refleksjami, z któ-

rych wyłoniła się koncepcja takiej organizacji kontynentu, która mogłaby zatriumfować nad narodowymi antagonizmami. U źródeł dwóch głównych nurtów ideowych, które urzeczywistniły się w procesie integracji europejskiej, stoją włoski federalista Altiero Spinelli i Jean Monnet, z inspiracji którego zaistniał plan Schumana, pierwsza Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS). Pierwszy z nich stworzył projekt federalistyczny, oparty na dialogu i zasadzie komplementarności władz lokalnych, pań-

stwowych i europejskich, drugi zaś – projekt funkcjonowania organizmu europejskiego, nastawionego na stopniowe cedowanie części uprawnień ze szczebla państwowego na szczebel wspólnotowy. Dzisiaj te dwie tezy przenikają się w przekonaniu, że obok władz państwowych i regionalnych musi istnieć władza europejska, dysponująca demokratycznymi i niezależnymi instytucjami, zdolnymi do kierowania dziedzinami, w których wspólne działanie okazuje się bardziej skuteczne od działania pojedynczych państw. Do tych dziedzin należą: rynek wewnętrzny, waluta, wyrównanie ekonomicznego i społecznego poziomu życia, polityka zatrudnienia, ochrona środowiska, polityka zagraniczna i obronność, utworzenie sfery wolności i bezpieczeństwa.

Unia Europejska z roku 1998 jest rezultatem wysiłków zwolenników Europy wspólnotowej podejmowanych od 1950 roku. Jest ona najbardziej rozwiniętą organizacją integracji wielosektorowej, której zadaniem jest działalność na niwie gospodarczej, społecznej, politycznej, praw obywateli i spraw zagranicznych jej piętnastu państw członkowskich.

Konstytucyjnymi podwalinami tego organizmu, tworzącymi więzy prawne wykraczające daleko poza stosunki wynikające z umów pomiędzy suwerennymi państwami, są: Traktat Paryski z 1951 roku, powołujący do życia EWWiS, a następnie Traktat Rzymski z 1957 roku, ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom), zmodyfikowane w 1986 roku w Jednolitym Akcie Europejskim, w 1992 roku w Traktacie o Unii przyjętym w Maastricht oraz w 1997 roku w Traktacie Amsterdamskim. Unia Europejska sama tworzy ustawodawstwo, któremu podlegają bezpośrednio obywatele europejscy i ustanawia specyficzne prawa dla ich dobra.

Wspólnota, która początkowo ograniczała się do otwarcia wspólnego rynku węgla i stali sześciu państw członkowskich (Belgii, Republiki Federalnej Niemiec, Francji, Włoch, Luksemburga i Holandii), była przed wszystkim fundamentalna dla utrzymania pokoju. Udało jej się połączyć w pewną instytucjonalną całość, na równych prawach, zwycięzców i zwyciężonych ostatniej wojny wewnątrz europejskiej.

Począwszy od 1957 roku, kiedy to ratyfikacja projektu armii europejskiej spotkała się z oporem ze strony francuskiego Zgromadzenia Narodowego, sześć państw członkowskich postanowiło utworzyć wspólnotę ekonomiczną, opartą na swobodnym przepływie kapitału, towarów, usług i pracowników. 1 lipca 1968 roku zniesiono wszelkie opłaty celne od wyrobów przemysłowych, a w ciągu całego dziesięciolecia wdrażano wspólną politykę, głównie rolną i handlową.

Sukcesy Szóstki zachęciły Danię, Irlandię i Zjednoczone Królestwo do przystąpienia do Wspólnoty. Poprzedzone to jednak było trudnymi negocjacjami, w trakcie których Francja Generała de Gaulle'a dwukrotnie postawiła swe weto, w 1961 i 1967 roku. Pierwsze rozszerzenie, dzięki któremu w 1973 roku Wspólnota powiększyła się od sześciu do dziewięciu członków, dokonało się równoległe z pogłębieniem jej zadań poprzez wprowadzenie nowych działań wspólnej polityki (społecznej, regionalnej, ochrony środowiska).

Na początku lat siedemdziesiątych, kiedy świat wkroczył w erę ogromnej niestabilności walutowej w związku z zawieszeniem wymienialności dolara na złoto, pogłębionej jeszcze kryzysami na rynku ropy naftowej z 1973 i 1979 roku, oczywista stała się konieczność koordynacji ekonomii poszczególnych krajów oraz unii walutowej. Wpro-

wadzenie Europejskiego Systemu Walutowego w 1979 roku przyczyniło się do stabilizacji wymiany i zainspirowało państwa członkowskie do prowadzenia polityki pozwalającej na utrzymanie solidarnych stosunków między nimi oraz na utworzenie otwartej przestrzeni ekonomicznej.

Przystąpienie do Wspólnoty w 1981 roku Grecji, Hiszpanii i Portugalii wzmocniło jej południowe skrzydło, a równocześnie wyostriżyło konieczność urzeczywistnienia programów strukturalnych, mających zniwelować różnice w rozwoju ekonomicznym między państwami Dwunastki. Równocześnie Wspólnota umocniła swą pozycję na arenie międzynarodowej, zawierając umowy z krajami południowych wybrzeży Morza Śródziemnego i z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku w kolejnych Konwencjach z Lomé (1975-1989: Lomé I, II, III i IV).

Porozumienie podpisane 14 kwietnia 1994 roku w Marrakeszu przez wszystkich członków GATT otwiera nową fazę rozwoju światowej wymiany handlowej. Unia Europejska, prowadząc negocjacje jednomyślnie, wykazała się wielką siłą i doprowadziła do uznania swych interesów.

Jako pierwsza potęga handlowa świata Unia przygotowuje obecnie instrumenty, które pozwolą jej na umocnienie swej tożsamości na scenie międzynarodowej. Jej dążeniem jest wypracowanie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Szerzący się na początku lat osiemdziesiątych „europesymizm”, podsycany zarówno przez skutki światowego kryzysu ekonomicznego, jak i trudne wewnętrzne dyskusje na temat podziału obciążeń finansowych, ustępuje, począwszy od 1985 roku, nowej nadziei na odrodzenie europejskiego dynamizmu. Wspólnota, opierając się na Białej Księdze, przedstawionej w 1985 roku przez

Komisję Europejską, której przewodniczył Jacques Delors, postanowiła zakończyć tworzenie wielkiego rynku wewnętrznego do dnia 1 stycznia 1993 roku. Ta mobilizująca data oraz rozporządzenia ustawodawcze pozwalające na konkretyzację tak ambitnego projektu, zostały zapisane w Jednolitym Akcie Europejskim sygnowanym w lipcu 1986 roku, który wszedł w życie 1 lipca 1987 roku.

Upadek Muru Berlińskiego 3 października 1990 roku, po którym doszło do ponownego zjednoczenia Niemiec, jak i demokratyzacja krajów Europy Środkowo-Wschodniej wyzwolonych spod dominacji Związku Radzieckiego, który wkrótce sam uległ rozpadowi, przekształcają polityczną strukturę kontynentu. Państwa członkowskie rozpoczynają proces pogłębiania Unii, negocjując nowy traktat, którego główne linie wytyczyła Rada Europy w Maastricht 9 i 10 grudnia 1991 roku.

Traktat o Unii Europejskiej, który wszedł w życie 1 listopada 1993 roku, stawia przed państwami członkowskimi bardzo ambitne zadania: stworzenie unii walutowej do 1999 roku, nowych wspólnych gałęzi polityki, wprowadzenie obywatelstwa europejskiego, wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa zewnętrznego oraz wewnętrznego. Klauzula o rewizji zawarta w Traktacie z Maastricht doprowadziła do wynegocjowania przez państwa członkowskie nowego traktatu, podpisanego w Amsterdamie 2 października 1997 roku. Uchwała on i umacnia strategię polityczne i środki Unii, zwłaszcza w zakresie współpracy prawnej, swobodnego przemieszczania się osób, polityki zagranicznej i zdrowia publicznego. Parlamentowi Europejskiemu jako bezpośredniemu, demokratycznemu reprezentantowi Unii, przyznano nowe kompetencje, które potwierdzają jego rolę współustawodawcy.

1 stycznia 1995 roku do Unii Europejskiej przystąpiły trzy nowe państwa. Austria, Fin-

landia i Szwecja ubogacają Unię swoją specyfiką i otwierają przed nią nowe możliwości w samym sercu Europy Środkowej i Północnej. Przed Unią Piętnastu stoją dziś dwa wielkie zadania:

– zakończyć sukcesem rozszerzenie na dziesięć państw Europy Środkowo-Wschodniej i Cypr, z którymi Rada Europejska zgromadzona 13 grudnia 1997 roku w Luksemburgu postanowiła rozpocząć wiosną 1998 roku negocjacje na temat przystąpienia;

– wykorzystać dynamikę unii walutowej, która dzięki utworzeniu euro 2 maja 1998, powinna zapewnić gospodarce krajów członkowskich większą spójność i warunki ciągłego wzrostu pozwalającego na zwiększenie zatrudnienia.

Sprostanie tym wyzwaniom nie jest łatwe. Jak Unia licząca ponad dwudziestu pięciu członków mogłaby funkcjonować bez wzmocnienia mechanizmów decydowania, bez zapewnienia polityce solidarności i wspólnego działania skutecznego i zarazem zrównoważonych źródeł finansowania? Jak, generalnie, utrzymać zgodę państw co do głównych celów, które wspólne wyznaczać sobie będą Europejczycy i co do środków służących ich realizacji, w sytuacji gdy rozszerzenie spowoduje wzrost różnicowania interesów i opinii w łonie Unii? Komisja Europejska pod przewodnictwem Jacques'a Santera, przedstawiła w lipcu 1997 roku „Agendę 2000”, na podstawie której rządy zobowiązały się do głębokiej rewizji polityki strukturalnej i wspólnej polityki rolnej.

Unia nie ma odtąd innego wyboru niż budowanie organizacji zarazem skutecznej i demokratycznej, zdolnej do decydowania

i działania, przy równoczesnym zachowaniu tożsamości swoich członków. Bez umocnienia swych struktur i racjonalizacji mechanizmów decydowania Unii grozić będzie rozpad lub paraliż. Rodząca się „wielka Europa” od Atlantyku po Ural będzie zatem tylko wówczas potęgą, jeśli jej struktura skoncentruje się wokół stabilnego jądra, mogącego się wypowiadać jednogłośnie w sprawach o zasięgu światowym.

Prawie pół wieku konstruowania Europy odcisnęło piętno na historii kontynentu i mentalności jego obywateli oraz zmodyfikowało układ władzy. Rządy państw członkowskich, niezależnie od swych tendencji politycznych, wiedzą, że minęła era państw absolutnie suwerennych i że jedynie połączenie sił oraz wizja „dzielonego odtąd losu”, jak ujął to w Deklaracji Robert Schuman, pozwolą starym narodom na postęp ekonomiczny i społeczny oraz na utrzymanie swych wpływów na świecie.

Metoda wspólnotowa, polegająca na ciągłym dialogu interesów państwowych i interesu wspólnego w poszanowaniu różnic narodowych i przy równoczesnym kreowaniu własnej tożsamości Unii, nie straciła nic ze swego pierwotnego znaczenia. Metoda ta, wprowadzona dla pokonania antagonizmów i wyeliminowania poczucia wyższości oraz zwyczaju uciekania się do siły, które cechowały stosunki między państwami, umożliwiła zaistnienie demokratycznej Europy, przywiązanej do wartości wolnościowych podczas zimnej wojny. Zniknięcie antagonizmu Wschód-Zachód oraz polityczne i ekonomiczne zjednoczenie kontynentu są zwycięstwem ducha europejskiego, którego narody potrzebują dziś dla swej przyszłości bardziej niż kiedykolwiek.

INSTYTUCJE UNII

Unię Europejską charakteryzuje oryginalny system instytucjonalny, który odróżnia ją od klasycznych organizacji międzynarodowych. Państwa, które podpisały Traktaty Europejskie, uzgodniły zrzeczenie się części suwerenności na rzecz niezależnych organów reprezentujących zarazem interesy państwowe i interes wspólnotowy, powiązanych między sobą zasadą dopełniania się, z której wynika proces podejmowania decyzji.

Rada Unii Europejskiej jest głównym ośrodkiem decyzyjnym Unii Europejskiej. Skupia ministrów piętnastu krajów w zależności od przedmiotu zapisanego w porządku dnia: spraw zagranicznych, rolnictwa, przemysłu, transportu, środowiska itd.

Rada, reprezentująca państwa członkowskie, uchwała akty prawne: rozporządzenia, dyrektywy, postanowienia. Dysponuje wła-

dzą quasi-ustawodawczą, którą dzieli się z Parlamentem Europejskim. Sprawuje także, wraz z Parlamentem, kontrolę nad budżetem. Rada uchwała układy międzynarodowe wynegocjowane wcześniej przez Komisję.

Zgodnie z artykułem 202¹ (dawniej 145) Traktatu WE Rada zapewnia koordynację polityki gospodarczej państw członkowskich.

Artykuł 205 (dawniej 148) Traktatu WE wprowadza rozróżnienie między decyzjami podejmowanymi zwykłą większością głosów a większością kwalifikowaną (przynajmniej 62 głosy na 87) lub jednomyślnie.

¹ Cytowane artykuły Traktatu odwołują się do wersji „traktatów skonsolidowanych” po sygnowaniu Traktatu Amsterdamskiego 2 października 1997 roku. Ta numeracja nabierze mocy dopiero po wejściu w życie tego Traktatu po ratyfikowaniu go przez poszczególne państwa.

Jeśli chodzi o decyzje podejmowane kwalifikowaną większością głosów, to głosy te przydzielone są w sposób następujący: Niemcy, Francja, Włochy i Zjednoczone Królestwo - po 10 głosów; Hiszpania - 8 głosów; Belgia, Grecja, Holandia i Portugalia - po 5 głosów; Austria i Szwecja - po 4 głosy; Dania, Irlandia i Finlandia - po 3 głosy; Luksemburg - 2 głosy.

Traktat Amsterdamski rozszerza zastosowanie większości kwalifikowanej na nowe dziedziny. Tym samym stosuje się ona do większości nowych rozporządzeń traktatu WE, z takich dziedzin jak: inicjatywy na rzecz zatrudnienia, równość szans mężczyzn i kobiet, walka z marginalizacją społeczną, zdrowie publiczne, zapobieganie nadużyciom, jawność, współpraca celna, statystyki, regiony peryferyjne, a także ramowy program badań naukowych, dla którego dotąd wymagana była jednomyślność. Jednomyślność zarezerwowana jest głównie dla dziedzin natury „konstytucyjnej” (modyfikacja traktatów, przystąpienie nowego państwa) albo dla niektórych dziedzin newralgicznych, takich jak opodatkowanie.

Unii przewodniczy każdy kraj kolejno przez okres sześciu miesięcy. Decyzje Rady przygotowywane są przez Komitet Stałych Przedstawicieli Państw Członkowskich (Coreper), wspomagany przez grupy robocze złożone z urzędników ministerstw krajowych. Rada posiada również Sekretariat Generalny z siedzibą w Brukseli, który przygotowuje i realizuje decyzje.

Rada Europejska zrodziła się z wprowadzonej w 1974 roku praktyki regularnego spotykania się głów państw lub szefów rządów Wspólnoty Europejskiej. Tę praktykę zinstytucjonalizowano w Jednolitym Akcie Europejskim w 1987 roku. Od tej pory Rada gromadzi się co najmniej dwa razy w roku, a w jej skład wchodzi też przewodniczący Komisji. Na każdej Radzie Europejskiej występuje też przewodniczący Parlamentu Europejskiego. Początkowo chodziło o nadanie regularnej formy szczytom zwoływanym od 1961 roku z inicjatywy któregoś z państw członkowskich.

Wzrost znaczenia zagadnień wspólnotowych w życiu politycznym poszczególnych państw usprawiedliwił stworzenie szefom organów wykonawczej okazji do spotykania się i wspólnego omawiania najważniejszych problemów podejmowanych na szczelbu EWG. Traktat z Maastricht uznał rolę Rady Europejskiej jako centrum, z którego wychodzą impulsy do najważniejszych inicjatyw politycznych Unii, oraz organu rozstrzygającego sporne kwestie, których nie rozwiązano na forum Rady Unii Europejskiej. Rada szybko nabrała charakteru publicznego, dzięki popularności swych członków i dramatyzmowi niektórych zagadnień. Rada zajmuje się też aktualnymi problemami międzynarodowymi poprzez wspólną politykę zagraniczną i politykę bezpieczeństwa, będącą mechanizmem zbliżenia wspólnej dyplomacji Piętnastki.

Parlament Europejski jest demokratycznym forum, organem kontroli politycznej Wspólnot Europejskich, który uczestniczy również w procesie legislacyjnym.

Od czerwca 1979 roku wybierany jest w wyborach powszechnych. Liczy obecnie 626 posłów wybieranych na pięć lat: 99 pochodzi z Niemiec, po 87 z Francji, Włoch i Wielkiej Brytanii, 64 z Hiszpanii, 31 z Holandii, po 25 z Belgii, Grecji, Portugalii, 22 ze Szwecji, 21 z Austrii, po 16 z Danii i Finlandii, 15 z Irlandii i 6 z Luksemburga. W związku z perspektywą rozszerzenia Unii Europejskiej, liczba posłów przyszłego Parlamentu została ograniczona Traktatem Amsterdamskim do 700.

Parlament odbywa swe sesje plenarne w Strasburgu. Dwadzieścia komisji, które przygotowują owe sesje, oraz grupy polityczne zbierają się w Brukseli. Natomiast siedzibą Sekretariatu Generalnego jest Luksemburg.

Parlament wspólnie z Radą pełni *funkcję legislacyjną*: uczestniczy w opracowywaniu dyrektyw i rozporządzeń wspólnotowych, wydając opinie na temat propozycji Komisji Europejskiej, która powinna je zmieniać zgodnie z sugestiami Parlamentu:

– Jednolity Akt Europejski, w którym dokonano rewizji traktatów europejskich, przewiduje procedurę dwóch czytań w Parlamencie i w Radzie Ministrów. Ta procedura, zwana „procedurą współpracy”, wzmacnia władzę ustawodawczą Parlamentu w licznych dziedzinach, np. w realizacji europejskiego rynku wewnętrznego. Procedura współpracy została zniesiona Traktatem Amsterdamskim (z wyjątkiem kilku przypadków związanych z unią ekonomiczno-walutową) w ramach uproszczenia procedur legislacyjnych i rozszerzenia procedury współdecydowania;

– Traktat z Maastricht umocnił legislacyjną rolę Parlamentu, powierzając mu władzę współdecydowania z Radą w konkretnych dziedzinach: wolny przepływ pracowników, wolność świadczenia usług, rynek wewnętrzny, szkolnictwo, badania naukowe, ekologia, sieci transeuropejskie, zdrowie, kultura, konsumenci. Wykorzystując te uprawnienia, Parlament może odrzucić absolutną większością głosów wspólne stanowisko uchwalone przez Radę i zamknąć procedurę. W takich sytuacjach Traktat przewiduje jednak procedurę pojedynczą;

– Traktat Amsterdamski umocnił legislacyjną rolę Parlamentu Europejskiego, rozszerzając procedurę współdecydowania z Radą na nowe dziedziny, takie jak zdrowie publiczne, transport, swoboda poruszania się obywateli, niektóre rozporządzenia polityki socjalnej i polityki zatrudnienia. Teraz uchwalenie aktu powziętego drogą procedury współdecydowania (artykuł 249 - dawniej 189 B Traktatu) może nastąpić tylko po otrzymaniu specjalnej zgody Rady i Parlamentu albo w przypadku braku sprzeciwu tego ostatniego.

Jednolity Akt Europejski poddał ratyfikacji przez Parlament także porozumienia międzynarodowe, układy o stowarzyszeniu i współpracy, a także każde kolejne rozszerzenie Wspólnoty („opinia pozytywna”). W Maastricht rozszerzono procedurę „opinii pozytywnej” na zagadnienia jednolitego prawa wyborczego i obywatelstwa europejskiego, jak i na fundusze strukturalne (patrz rozdz. 4). Traktat Amsterdamski przewiduje również sankcje dla państwa członkowskiego, które dopuściłoby się poważnego i trwałego naruszenia praw fundamentalnych.

Parlament dzieli z Radą również *uprawnienia budżetowe*: zatwierdza budżet Wspólnoty. Ma on też możliwość odrzucenia go, co miało już wielokrotnie miejsce. W takim przypadku całą procedurę należy rozpocząć od nowa.

Projekt budżetu, przygotowany przez Komisję, przekazywany jest do Rady i Parlamentu, dwóch instytucji sprawujących władzę budżetową. Ostatnie słowo w sprawie wydatków zwanych „obowiązkowymi” – są to głównie wydatki na rolnictwo – należy do Rady. Ostatnie słowo co do innych wydatków – „nieobowiązkowych” – ma Parlament, który może wprowadzać tu zmiany w granicach ustalonych przez Traktat.

Parlament w pełni korzysta ze swoich uprawnień budżetowych, aby wpływać na politykę wspólnotową.

Parlament odgrywa też bardzo ważną rolę bodźca politycznego. Będąc przedstawicielem 373 milionów obywateli, Parlament jest najważniejszym forum europejskim, tygłem politycznych i państwowych odczuć Piętnastki i w naturalny sposób miejscem inicjatywy. Regularnie domaga się rozwijania lub zaprzestania aktualnej polityki czy wprowadzenia nowej. I tak, projekt Traktatu o Unii Europejskiej, przyjęty w 1984 roku stał się katalizatorem, który doprowadził rządy do podpisania Jednolitego Aktu Europejskiego. To również Parlament zażądał zwołania dwóch konferencji międzynarodowych na temat unii gospodarczo-walutowej i unii politycznej. Dzięki obecności dwóch obserwatorów w Amsterdamie był włączony w negocjacje nad Traktatem Amsterdamskim. Domaga się jednak większego udziału w przyszłych modyfikacjach traktatów.

Parlament jest wreszcie organem *demokratycznej kontroli Wspólnoty*: zatwierdza przewodniczącego Komisji i ma moc rozwiązania jej, uchwalając wotum nieufności większością dwóch trzecich głosów. Wydaje opinię o jej programie i przekazuje jej swoje uwagi.

Traktat Amsterdamski stanowi, że Parlament opracuje projekt mający na celu zorganizowanie wyborów powszechnych w oparciu o „zasady wspólne dla wszystkich państw członkowskich”.

Parlament czuwa nad właściwym prowadzeniem polityki wspólnotowej, opierając się głównie na raportach Trybunału Obrachunkowego. Kontroluje również bieżącą realizację tej polityki poprzez składanie zapytań ustnych i pisemnych do Komisji i Rady.

Również aktualny przewodniczący Rady Europejskiej informuje Parlament o wynikach obrad tej instancji.

Przewodniczącym Parlamentu Europejskiego jest od stycznia 1995 roku Gil-Roblès Gil-Delgado.

Komisja Europejska jest jednym z kluczowych organów wspólnotowego systemu instytucjonalnego. W następstwie Traktatu o Fuzji Władz Wykonawczych, który wszedł w życie 1 lipca 1967 roku, Komisja stała się organizmem wspólnym dla trzech Wspólnot Europejskich: EWWS, EWG i Euratomu. Od 5 stycznia 1995 roku w skład wchodzi dwudziestu członków (po dwóch z Francji, Niemiec, Zjednoczonego Królestwa, Włoch i Hiszpanii, po jednym z każdego z pozostałych krajów), mianowanych na pięć lat za wspólną zgodą państw członkowskich po dwukrotnym głosowaniu Parlamentu nad inwesturą. Traktat Amsterdamski stanowi, że przewodniczący Komisji desygnowany jest za wspólną zgodą rządów państw członkowskich i musi uzyskać

aprobatę Parlamentu Europejskiego. Następnie rządy państw członkowskich, wspólnie z desygnowanym przewodniczącym, mianują pozostałych członków komisji. Cały skład kolegium jest wreszcie poddawany zatwierdzającemu głosowaniu Parlamentu.

Komisja cieszy się znaczną swobodą w wykonywaniu swoich uprawnień. Reprezentuje ona interes wspólnotowy i nie może podlegać wpływowi żadnego z państw członkowskich. Jako stróż traktatów czuwa nad wypełnieniem rozporządzeń i dyrektyw Rady, a w kwestiach spornych może odwoływać się do Trybunału Sprawiedliwości, aby doprowadzić do rozstrzygnięcia zgodnego z prawem wspólnotowym. Komisja posiada monopol na inicjatywę ustawodawczą, może w każdej chwili interweniować, aby ułatwić jakieś porozumienie w łonie Rady czy też między nią a Parlamentem. Komisja jest organem zarządzającym i wykonuje decyzje powzięte przez Radę, na przykład w materii wspólnej polityki rolnej. Dysponuje szerokimi uprawnieniami w prowadzeniu wspólnych sektorów polityki, których budżet został jej powierzony: badań naukowych i technologii, wspierania rozwoju, współpracy regionalnej itd.

Jeśli otrzyma wotum nieufności Parlamentu Europejskiego, przed którym jest odpowiedzialna, musi podać się w całości do dymisji.

Komisja wspierana jest przez administrację rezydującą częściowo w Brukseli, częściowo w Luksemburgu. Dwadzieścia pięć dyrekcji generalnych stanowi tyleż sektorów wyspecjalizowanych we wdrażaniu wspólnych strategii politycznych i w ogólnym zarządzaniu administracyjnym. W odróżnieniu od sekretariatów klasycznych organizacji międzynarodowych, Komisja jest finansowo niezależna i może wypełniać swe prerogatywy w całkowitej niezawisłości.

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich z siedzibą w Luksemburgu, składa się z piętnastu sędziów, którym asystuje dziewięciu adwokatów generalnych. Są oni desygnowani przez rządy państw członkowskich za wspólną zgodą. Ich sześcioletni mandat może być odnawiany. Mają oni zagwarantowaną niezawisłość. Rolą Trybunału jest zapewnienie poszanowania prawa według interpretacji i w realizacji traktatów.

Może on zatem stwierdzić uchybienie przez któreś z państw członkowskich obowiązkowi przypadającym mu na mocy traktatów i sprawdzać legalność aktów poszczególnych instytucji, a nawet anulować je. Może także stwierdzać braki w uchwałach: Parlamentu Europejskiego, Rady czy Komisji.

Trybunał Sprawiedliwości jest także jedyną instancją kompetentną do rozstrzygania, na prośbę jurysdykcji państwowych, sporów o interpretację Traktatów, jak i o ważność oraz interpretację aktów wydawanych przez poszczególne instytucje. Jeśli więc podnosi się jakąś kwestię przed trybunałem któregoś z państw członkowskich, to może on, a w niektórych sytuacjach nawet powinien, zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości, aby rozstrzygnął tę sporną kwestię. Ten system jest gwarancją jednolitej interpretacji i jednolitego zastosowania prawa wspólnotowego w całej Wspólnocie.

Traktat Amsterdamski wprost zezwala Trybunałowi na zadeklarowanie swych kompetencji co do weryfikowania, czy akty wspólnotowe respektują prawa fundamentalne. Rozszerza również jego kompetencje w dziedzinie wolności i bezpieczeństwa osób.

Natomiast *Trybunał Pierwszej Instancji* – utworzony w 1989 roku i liczący piętnastu sędziów – zajmuje się zażaleniami wobec Wspólnoty wniesionymi przez osoby fizycz-

ne lub prawne pod warunkiem odwołania się do Trybunału Sprawiedliwości i tylko w odniesieniu do kwestii prawnych oraz, na mocy Traktatu EWWS, sprawami spornymi dotyczącymi Komisji, a także sporami między Wspólnotą a jej funkcjonariuszami.

Trybunał Obrachunkowy stworzony został na mocy Traktatu z 22 lipca 1975 roku i składa się z piętnastu członków desygnowanych na sześć lat przez państwa członkowskie, jednomyślnie i po konsultacji z Parlamentem Europejskim. Sprawdza on legalność przychodów i rozchodów Wspólnoty oraz sposób zarządzania finansami. Jego działalność znajduje wyraz w publikowaniu rocznego raportu sporządzanego po zamknięciu każdego roku budżetowego. Traktat o Unii podpisany w Maastricht podnosi Trybunał Obrachunkowy do rangi piątej instytucji Wspólnoty.

Traktat Amsterdamski przyznaje mu prawo odwoływania się do Trybunału Sprawiedliwości dla obrony swoich prerogatyw i rozszerza jego uprawnienia kontrolne na fundusze zarządzane przez organizmy zewnętrzne.

Komitet Ekonomiczno-Społeczny wspomaga Radę i Komisję w sprawach dotyczących Wspólnot Europejskich i Euratomu. W jego skład wchodzi 222 członków reprezentujących poszczególne dziedziny życia gospodarczego i społecznego. Rada i Komisja muszą się z nim konsultować przed podjęciem wielu decyzji (zatrudnienie, Fundusz Socjalny, kształcenie zawodowe itd.). Komitet może też wydawać opinie z własnej inicjatywy.

Komitet Ekonomiczno-Społeczny pozwala na czynne jednoczenie środowisk zawodowych i związków w procesie rozwoju Wspólnoty.

Komitet Regionów został powołany do życia Traktatem o Unii. Składa się z 222 przedstawicieli społeczności regionalnych i lokalnych mianowanych przez Radę na podstawie propozycji państw członkowskich na cztery lata. Rada czy Komisja konsultują się z nim w przypadkach przewidzianych w Traktacie. Może też wydawać opinie z własnej inicjatywy.

Traktat Amsterdamski rozszerza dziedziny, w których trzeba się konsultować z tymi dwoma komitetami i otwiera drzwi do konsultowania się z nimi przez Parlament Europejski.

RYNEK WEWNĘTRZNY

Artykuł 2 Traktatu Założycielskiego WE stawia następujące cele: „promowanie harmonijnego rozwoju działalności gospodarczej w całej Wspólnocie, ciągłego i zrównoważonego wzrostu, większej stabilizacji, przyspieszenia tempa podnoszenia poziomu życia i zacieśniania związków między państwami, które jednoczy”. Temu celowi miały służyć dwa dopełniające się środki: otwarcie granic, za którym idzie swobodny przepływ osób, dóbr, kapitału i usług oraz tworzenie więzów solidarności poprzez wdra-

żanie wspólnej polityki i instrumentów finansowych.

Cel ten zrealizowano, lub prawie zrealizowano, wraz z otwarciem wielkiego rynku w dniu 1 stycznia 1993 roku. Dlaczego potrzeba było ponad czterdziestu lat, aby dojść do takiego rezultatu, skoro już w listopadzie 1968 roku, osiemnaście miesięcy przed planowanym terminem, udało się doprowadzić do zniesienia ceł i kontyngentów? Dlatego, że łatwiej jest zharmonizować taryfy celne

niż systemy podatkowe, dlatego że wolne zawody podlegają różnym przepisom w poszczególnych krajach, dlatego że połączenie protekcjonizmu i zwiększenie ilości norm technicznych przyczyniło się, paradoksalnie, do pogłębienia izolacji rynków na początku lat osiemdziesiątych.

Niektóre państwa członkowskie, szczególnie dotknięte kryzysem ekonomicznym, który nastąpił po krachach naftowych z roku 1973 i 1980, zastosowały środki mające chronić ich rynki przed wzrostem konkurencji światowej.

W swej białej księdze z 1985 roku Komisja, na czele której stał Jacques Delors, uderzyła na alarm: nawarstwiło się zbyt wiele opóźnień, ciągle jest zbyt wiele przeszkód dla realizacji tego obszaru ekspansji, którym mógłby być rynek ponad 380 milionów konsumentów.

Diagnoza jest jasna: „koszty nie-Europy”, wynikające między innymi z oczekiwania na granicach, z barier technicznych, z izolowania rynków publicznych, sięgają blisko 200 miliardów euro.

Sygnując w lutym 1986 roku Jednolity Akt Europejski, który ustala etapy i kalendarz realizacji około dwustu siedemdziesięciu wymogów niezbędnych do realizacji rynku wewnętrznego, Dwunastka wyznaczyła sobie „nową granicę”, co wkrótce zaczęło przynosić owoce. Przedsiębiorcy, grupy zawodowe, związki spontanicznie uprzedzają termin 1993 roku, dostosowując swe strategie do nowych reguł gry. Odtąd każdy obywatel ma w swoim życiu codziennym większą możliwość wyboru w zakresie dóbr konsumpcyjnych, przemieszczania się, pracy.

Proces uruchomiony na zasadzie układu sprzężonego, łączącego swobodę przepływu, konkurencję i wzrost, jest już nieodwracalny. Jedna po drugiej padają granice fizyczne, fiskalne i techniczne, chociaż niektóre sektory, szczególnie delikatne, jak na przykład harmonizacja systemów podatków od oszczędności, nie stały się jeszcze przedmiotem porozumień.

Bilans

Bilans jest ogólnie satysfakcjonujący.

Zrealizowano głównie prace w następujących sektorach:

- otwarcie rynków publicznych poprzez skorygowanie dyrektyw odnoszących się do rynków surowców i rynków pracy, z położeniem nacisku na jawność i kontrolę oraz rozszerzenie ich na ważne dziedziny dotąd jeszcze nimi nie objęte: transport, energię, telekomunikację;
- zniesienie różnic fiskalnych przez zbliżenie rozporządzeń państwowych w materii podatków pośrednich, VAT-u i akcyz;
- uwolnienie rynków kapitałowych i usług finansowych;
- uzgodnienie norm w materii bezpieczeństwa i szkodliwości na drodze wzajemnego uznania poręczeń i tekstów państwowych, a szerzej – uznania zasady równoważności norm państwowych z pewnymi normami zharmonizowanymi;

- zniesienie przeszkód technicznych (swobodne wykonywanie działalności zawodowej i uznanie równorzędności dyplomów) oraz fizycznych (kontrole graniczne) dla przepływu osób; i tak dyrektywa przyjęta w 1997 roku na temat zawodu adwokata ułatwia wykonywanie go w całej Unii Europejskiej;
- stworzenie przychylnego środowiska dla współpracy przemysłowej przez uzgodnienie prawa o spółkach i zbliżenie ustawodawstwa odnośnie do własności intelektualnej i przemysłowej (znaki handlowe i patenty);
- uwolnienie usług (telekomunikacyjnych, energetycznych itd.), które stanowią ponad 70% PNB Unii Europejskiej.

Niemniej jednak swobodny przepływ osób nie jest jeszcze w pełni osiągnięty. Bowiem niektóre kategorie pracowników, które żyłyby sobie przebywać czy wykonywać swój zawód w innym kraju członkowskim, natrafiają na wiele przeszkód. Na wniosek grupy wysokiego szczebla, której przewodniczyła pani Simone Veil, Komisja powzięła inicjatywy sprzyjające przemieszczaniu się tych grup zawodowych, dzięki uznaniu dyplomów albo kwalifikacji (dotyczy to hydraulików, ślusarzy itd.).

W kierunku nowego „celu 1999”

Generalnie wielki rynek istnieje i funkcjonuje poprawnie; ale jest on „nieustannie tworzony” i zawsze może być dopełniany i poprawiany. Zważywszy na to oraz na stwierdzone braki i opóźnienia 16 i 17 czerwca 1997 roku podczas szczytu w Amsterdamie Komisja zapoczątkowała nowy plan działań dla wspólnego rynku. Faktem jest, że „ponad trzy lata po wejściu w życie rynku wewnętrznego tylko 65 % ustaw jest w pełni operacyjnych w państwach członkowskich”. Program obejmuje dziedzinę fiskalną, politykę konkurencji (nowe zasady pomocy państwowej i porozumień), jednolitego rynku gazu, funduszy emerytalnych itd.

Strefa bezpieczeństwa wewnętrznego

Zasada wolnego przemieszczania się osób jest dla większości obywateli europejskich szansą osobistą i zawodową. Ale rządy dbające o bezpieczeństwo, którego pragną również obywatele, uzupełniły rozporządzenia dotyczące swobody poruszania się o przepisy mające zapewnić bezpieczeństwo publiczne na terytorium Wspólnoty i ochronę granic zewnętrznych.

Współpraca w zakresie spraw wewnętrznych i sprawiedliwości (tytuł VI Traktatu o Unii Europejskiej) obejmuje głównie cztery działy:

- uzgodnienie prawa azylowego;
- uregulowanie na szczeblu Unii przepisów o imigracji obywateli państw trzecich;
- współpraca policyjna w celu skutecznego zwalczania przestępczości ponadgranicznej;
- wypracowanie umów o współpracy w zakresie prawa cywilnego i prawa karnego.

Nowe rozporządzenia Traktatu regulujące współpracę w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych powinny znieść przeszkody w swobodnym przepływie osób. W ten sposób porozumienie zawarte między państwami sygnatariuszami Układu z Schengen (zobacz ramka) zostanie rozszerzone na wszystkie państwa członkowskie.

Traktat Amsterdamski powierzył Wspólnocie nowe zadania w zakresie polityki bezpieczeństwa wewnętrznego. Znaczna część współpracy podlega teraz zasadom wspólnotowym. Jednak przewidziano, że przez pięć lat po wprowadzeniu Traktatu Rada nadal będzie podejmowała decyzje jednomyślnie.

Współpraca policji państwowych i innych władz uprawnionych do zajmowania się przestępczością pozostaje nadal w ramach działań międzyrządowych, ale przewidziana jest poprawa środków współdziałania w celu podniesienia ich skuteczności.

n SCHENGEN: STREFA BEZ GRANIC DLA WIELU PAŃSTW EUROPEJSKICH

1. Ważne daty

Czerwiec 1984: Rada Europejska przyjmuje w Fontainbleau zasadę zniesienia formalności celnych i policyjnych dla osób przemieszczających się wewnątrz Wspólnoty.

Lipiec 1984: Układ z Saarbrücken między Francją a Niemcami otwiera ten proces.

14 czerwca 1985: Belgia, Niemcy, Francja, Luksemburg i Holandia podpisują układ z Schengen, zmierzający do stopniowego zniesienia kontroli na wspólnych granicach, wprowadzający system wolnego przepływu wszystkich osób pochodzących z krajów sygnatariuszy Układu z Schengen, z innych krajów Wspólnoty czy z krajów trzecich.

19 czerwca 1990: podpisanie przez pięć państw dodatkowej konwencji określającej warunki wprowadzenia i gwarancje realizacji wolnego przepływu. Konwencja ta, składająca się ze 142 artykułów, modyfikuje prawa państwowe i poddana jest ratyfikacji przez parlamenty.

27 listopada 1990: do grupy pięciu państw dołączają Włochy.

18 listopada 1991: do sześciu państw dołączają Hiszpania i Portugalia.

6 listopada 1992: przystąpienie Grecji.

26 marca 1995: wejście w życie Konwencji z Schengen między Belgią, Niemcami, Luksemburgiem, Holandią, Hiszpanią i Portugalią. Pozostałe kraje przyłączą się do niej po wprowadzeniu zarządzeń o kontroli granic zewnętrznych.

21 kwietnia 1995: przystąpienie Austrii do Konwencji.

16 czerwca 1995: rozpoczęcie negocjacji z krajami nordyckimi.

19 grudnia 1996: protokół i układ o przystąpieniu Danii, Finlandii i Szwecji.

2 października 1997: ratyfikacja Traktatu Amsterdamskiego, który zawiera zdobyte porozumień z Schengen; Irlandia i Zjednoczone Królestwo nie należą do strefy Schengen.

26 października 1997: wejście w życie konwencji z Włochami o kontroli powietrznej.

1 grudnia 1997: wejście w życie konwencji z Austrią o kontroli powietrznej.

31 marca 1998 lub później: przewidziane zniesienie kontroli na granicach lądowych Włoch i Austrii.

2. Strefa Schengen

Zasada swobodnego poruszania się osób (dotyczy wszystkich bez względu na ich narodowość):

- jest już w wysokim stopniu realizowana w stosunku do obywateli Unii na jej nowym terytorium;
- konwencja obejmuje również obywateli i turystów z krajów trzecich proszących o azyl oraz legalnych imigrantów. Przedmiotem jej zainteresowania jest wprowadzenie ujednoczonej procedury w tym zakresie na całym jej terytorium.

Policja i bezpieczeństwo:

- policja będzie wykonywać swoje zadania w granicach wewnętrznych, w portach i na lotniskach, ale nowymi metodami, a kontrole na granicach zewnętrznych zostaną wzmożone dzięki ściślejszej współpracy;
- wprowadzono wspólne przepisy w następujących dziedzinach: walka z terroryzmem, z przemytem i przestępczością zorganizowaną. Konwencja ustala również zasady współpracy między systemami sądownictwa, policją i służbami administracyjnymi;

- po ratyfikacji Traktatu Amsterdamskiego kwestie wiz, azylu, imigracji i inne dziedziny polityki związane ze swobodnym poruszaniem się osób powinny zostać przeniesione na szczebel wspólnotowy. Zadania komitetu wykonawczego Schengen przejmie Unia Europejska, Komisja będzie miała rolę inicjatora, a Trybunał Sprawiedliwości nabędzie kompetencje w tych dziedzinach.

Do Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa stosują się oddzielne przepisy.

DZIEDZINY WSPÓLNEJ POLITYKI

Jak już wcześniej wspominaliśmy, autorzy Traktatu Rzymskiego wyznaczyli Wspólnocie „misję promowania harmonijnego rozwoju działań gospodarczych w całej Wspólnocie, ciągłego i zrównoważonego wzrostu, większej stabilizacji, przyspieszenia wzrostu poziomu życia i zacieśniania związków między państwami, które jednoczy”.

n POLITYKA SOLIDARNOŚCI

Ten ogólny cel powinien zostać osiągnięty dzięki swobodnemu przepływowi dóbr, osób, usług i kapitałów, połączoneму z polityką konkurencji mającą wspierać mechanizmy konkurencji pomiędzy przedsiębiorstwami i chronić interesy konsumentów. Ale aby stworzenie wielkiego rynku było korzystne dla wszystkich dziedzin działalności i dla wszystkich regionów, musi ono iść w parze z efektywną polityką o charakterze strukturalnym, prowadzoną i finansowaną przez Wspólnotę. Przyspieszenie koordynacji ekonomicznej i społecznej stało się wnet wyznacznikiem solidarności, czego wyrazem było wprowadzenie polityki regionalnej i polityki społecznej, której zasięg ciągle się powiększa wraz z kolejnymi rozszerzeniami Wspólnoty.

Działania regionalne

Począwszy od Jednolitego Aktu Europejskiego przyspieszenie koordynacji gospodarczej i socjalnej stało się logicznym następstwem zaistnienia strefy bez granic.

W lutym 1988 państwa członkowskie postanowiły podwoić fundusze na wydatki strukturalne: od 1989 do 1993 roku przeznaczano 14 miliardów euro rocznie na rozwój regionów zacofanych, na restrukturyzację niektórych stref przemysłowych, na wspieranie bezrobotnych z długim stażem, jak i na start zawodowy młodzieży, modernizację struktur rolnych i zaniedbanych stref wiejskich. Te sumy, przechodząc przez istniejące, głęboko zreformowane fundusze (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Socjalny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolniczych, Finansowy Instrument Orientacji Rybołów-

stwa), uzupełniają lub stymulują wysiłki państw, regionów i prywatnych inwestorów. W okresie 1993-1999 fundusze strukturalne dysponują kwotą 200 miliardów euro. Fundusze europejskie stały się zatem uprzywilejowanym narzędziem polityki ekonomicznej i socjalnej, służącej wewnątrz-wspólnotowej solidarności.

Wymiar społeczny

Aktywna polityka społeczna dąży do usunięcia najbardziej rażących przejawów nierówności. W 1961 roku stworzono Europejski Fundusz Socjalny dla ułatwienia zatrudnienia i przemieszczania się ludności w celach zawodowych. Rozszerza on możliwość interwencji EWWŚ z lat sześćdziesiątych, kiedy trzeba było pomóc górnikom, dotkniętym zamknięciem zagłębi węglowych, w podjęciu innej pracy.

Pomoc finansowa jest jedynym narzędziem, przez które realizuje się społeczne postępowanie Wspólnoty. Jednak nie wystarczyłaby ona, aby zaradzić wszystkim skutkom kryzysów czy opóźnień w rozwoju niektórych regionów. Chcąc osiągnąć dynamiczne efekty wzrostu, których oczekuje się zarówno od polityki prowadzonej na szczeblu państwowym, jak i wspólnotowym, należy wspierać przede wszystkim postęp społeczny. Ale musi mu towarzyszyć, czy wręcz stymulować go, ustawodawstwo gwarantujące „bazę” praw minimalnych dla całej Piętnastki. Ten wymiar społeczny stanowi zarówno zasady zapisane w traktatach, jak równe wynagrodzenie mężczyzn i kobiet za tę samą pracę, a także najnowsze dyrektywy dotyczące ochrony pracownika (bezpieczeństwo i higiena w miejscu pracy i uznanie istotnych norm bezpieczeństwa).

W grudniu 1991 roku w Maastricht Rada Europejska (z wyjątkiem Zjednoczonego Królestwa) uchwaliła protokół wprowadzający Europejską Kartę Podstawowych Praw Socjalnych i zdefiniowała prawa, którymi powinien cieszyć się świat pracy w całej Wspólnocie: prawo do swobodnego przemieszczania się, do sprawiedliwego wynagrodzenia, poprawy warunków pracy, ochrony socjalnej, stowarzyszania się i zbiorowych negocjacji, kształcenia zawodowego, równego traktowania mężczyzn i kobiet, informacji, konsultacji i uczestnictwa pracowników, ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy, ochrony dzieci, ludzi starszych i niepełnosprawnych. Wskutek zmiany stanowiska nowego rządu brytyjskiego w Amsterdamie, w czerwcu 1997 roku, postanowiono, że ten protokół zostanie włączony do Traktatu i że będzie dotyczył wszystkich piętnastu krajów.

Polityka zatrudnienia

Kiedy postęp na drodze do unii ekonomiczno-walutowej stawał się coraz bardziej widoczny, państwa członkowskie uświadomiły sobie wzrost oczekiwań swych obywateli na bardziej dynamiczną politykę zatrudnienia. Jak utrzymać wiarę Europejczyków w dobrodziejstwa i przyszłość konstrukcji europejskiej, jeśli Piętnastka boryka się z bezrobociem strukturalnym, które w 1997 roku dotyczyło 17,9 milionów bezrobotnych? Dlatego podczas negocjacji nad Traktatem Amsterdamskim wprowadzono nowy rozdział poświęcony zatrudnieniu, który czyni zeń priorytetowe zadanie polityki gospodarczej Unii. Podczas Rady Europejskiej, która odbyła się w Luksemburgu w dniach 20 i 21 listopada 1997 roku, Piętnastka ustaliła wspólną strategię mającą na celu umocnienie polityki państw członkowskich, zwłaszcza w dziedzinie kształcenia zawodowego, pomocy w tworzeniu przedsiębiorstw i poprawy jakości dialogu spo-

tecznego. Ustalono kierunki polityki zatrudnienia, których realizacja będzie regularnie kontrolowana przez państwa członkowskie i przez instytucje wspólnotowe w oparciu o wspólną procedurę oceny wyników.

Finansowanie wspólnej polityki

Rada Europejska obradująca w Edynburgu w dniu 12 grudnia 1992 roku nakreśliła perspektywę finansowe na lata 1993-1999. Przewiduje zwiększenie budżetu wspólnotowego z 69 miliardów euro w 1993 roku do 84 miliardów w 1999 roku. Pułap dochodów własnych nieznacznie wzrośnie: z 1,2% produktu narodowego brutto Unii do 1,27%.

Ta podwyżka podzielona zostanie na realizację trzech kluczowych celów: rozwój działalności Wspólnoty w dziedzinie stosunków zagranicznych, związany ze wzrostem roli, jaką Wspólnota odgrywa w świecie dzięki postępowi jej integracji; pogłębienie koordynacji ekonomicznej i socjalnej niezbędnej dla powodzenia wspólnego rynku i realizacji unii ekonomiczno-walutowej; podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich.

Dzięki nowym inicjatywom Komisji wprowadzono wiele innowacji, których wymagał Traktat z Maastricht: stworzenie Funduszu Spójności dla Grecji, Hiszpanii, Portugalii i Irlandii, nowe opcje w polityce konkurencji, wprowadzenie polityki przemysłowej, promocję badań i rozwoju technologicznego, polityki socjalnej i kształcenia zawodowego oraz rozwój infrastruktury.

Te nowatorskie gałęzie polityki zainicjowane przez Unię opierają się na dwóch zasa-

dach: pomocniczości, na mocy której Unia działa tylko wtedy, gdy jej działanie jest skuteczniejsze niż działanie na szczeblu państwowym (z wyjątkiem dziedzin podlegających jej wyłącznej kompetencji), i solidarności, która zakłada osiągnięcie wspólnotowego celu koordynacji gospodarczej i społecznej wszystkich członków Wspólnoty.

Wielkim wyzwaniem jest pogodzenie tych dwóch pojęć i umożliwienie zmniejszania różnic między regionami – co wymaga dodatkowych nakładów finansowych – w kontekście ścisłej dyscypliny budżetowej i ograniczonej marży finansowej państw członkowskich, od których zależy powodzenie w realizacji unii ekonomiczno-walutowej.

Ponieważ program finansowy obejmuje okres tylko do 31 grudnia 1999, w lipcu 1997 roku Komisja przedstawiła dokument zatytułowany „Agenda 2000” i biorący pod uwagę nowe wyzwania, przed którymi stanie Unia w latach 2000-2006. Najważniejsze z nich związane są z perspektywą przystąpienia do Unii krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz koniecznością zmniejszenia wydatków publicznych i rozwiązania problemu tych państw członkowskich, które z rosnącą troską patrzą na wysokość swych kontrybucji finansowych do budżetu Unii Europejskiej. Dlatego Komisja proponuje utrzymanie „budżetowego status quo” na okres 2000-2006, co wyklucza wzrost dochodów finansowych ponad pułap 1,27% PNB, z równoczesnym zapewnieniem niezbędnego dopływu środków finansowych, które gwarantują utrzymanie zasady solidarności między państwami członkowskimi, a także Unią i państwami kandydującymi.

Środki budżetowe na fundusze strukturalne zaproponowane przez piętnaście krajów członkowskich wzrastają do 210 miliardów euro, do których dochodzi 20 miliardów euro z Funduszu Spójności. Aby te wydatki finansowe były rozsądniejsze i bardziej efektywne Komisja proponuje zmniejszenie liczby priorytetowych celów do trzech:

- cel numer 1 wiąże się z pomocą na rzecz rozwoju regionów, których dochód na mieszkańca jest niższy niż 75% średniej wspólnotowej. Na jego realizację przeznaczona jest dotacja sięgająca dwóch trzecich wszystkich kredytów;
- cel numer 2 obejmuje inne regiony borykające się z trudnościami strukturalnymi, zarówno stref, w których przeprowadza się zmiany ekonomiczne, jak i stref wiejskich, gdzie kończy się działalność rolniczą, stref dotkniętych kryzysem rybołówstwa czy dzielnic miejskich, w których panuje trudna sytuacja;
- cel numer 3 skupia się na rozwoju zasobów ludzkich i walce z bezrobociem zgodnie z nowym rozdziałem o bezrobociu zawartym w Traktacie.

Agenda 2000 proponuje również szereg rozwiązań mających służyć strategiom przedwstąpieniowym i wysiłkom na rzecz zbliżenia poziomu ekonomicznego regionów, które powinny objąć nowych członków Unii (patrz rozdz. 8).

Reforma wspólnej polityki rolnej

W czerwcu 1992 roku Rada uchwaliła również, obok powyższych priorytetów, reformę wspólnej polityki rolnej, mającą na celu obniżenie kosztów przy całkowitym zachowaniu jej konkurencyjności.

Cele wspólnej polityki rolnej, wyznaczone w artykule 33 (dawniej 39) Traktatu Rzymskiego, zostały osiągnięte: zapewnienie rolnikom dobrego poziomu życia, ustabilizowanie rynków, zapewnienie konsumentom rozsądnych cen, modernizacja struktur rolnictwa. Mimo deficytu w rolnictwie, zasady jedności rynku, preferencji wspólnotowych i solidarności finansowej funkcjonowały poprawnie. Konsumentom zapewniono ciągłość zaopatrzenia, stabilne ceny, nie podlegające okresowym fluktuacjom rynku światowego. Migracja ludności wiejskiej do miast i unowocześnienie zawodu rolnika pozwoliły na obniżenie odsetka populacji rolniczej w populacji zawodowo czynnej EWG z dwudziestu do ośmiu procent i na stworzenie konkurencyjnego sektora produkcji.

Polityka rolna stała się jednak ofiarą swego sukcesu, dlatego konieczne było określenie metod ograniczenia wzrostu produkcji (rocznie o 2% od 1973 do 1988), który znacznie przewyższał wzrost konsumpcji (0,5% rocznie) i powodował wzrost kosztów obciążających budżet wspólnotowy w takim stopniu, że zagrażało to rozwojowi innych gałęzi konsumpcji. Najważniejszym przedmiotem reformy jest uniezależnienie pomocy od wielkości produkcji w celu promowania jakości, poprawa zależności produkcji od popytu oraz zahamowanie szkodliwej dla środowiska produkcji intensywnej.

W przededniu roku 2000 te działania zaczęły przynosić efekty, ale rolnictwo euro-

pejskie nadal musi dostosowywać się do czekających je wielkich wydarzeń, takich jak: rozszerzenie Unii na kraje Europy Środkowo-Wschodniej, ciągle jeszcze w wysokim stopniu rolnicze, otwarcie nowego etapu negocjacji wielostronnych w dniu 1 stycznia 2000 i uchwalenie nowych wspólnotowych ram finansowych. Komisja, wyznaczając kierunki wspólnej polityki rolnej, proponuje w Agendzie 2000 pogłębienie reformy z 1992 roku, planując nową obniżkę cen produktów rolnych w sektorach o wysokiej produktywności: mięsa wołowego i mleka – którym towarzyszyć mają rekompensaty dla rolników w postaci bezpośrednich wypłat.

n POLITYKA POSTĘPU

Polityka wspomagania jednolitego rynku i działania wspólnotowe stopniowo objęły też inne sektory. Wymiar europejski wkracza teraz w życie codzienne obywatela, odpowiadając na konkretne wyzwania społeczne: ochrona środowiska, zdrowie, prawa konsumenta, konkurencja i bezpieczeństwo w środkach transportu, nauczanie i dostęp do kultury. Czy to wkraczane jest konieczne, a nawet legalne, skoro w każdym państwie członkowskim panuje ustrój demokratyczny, w którym państwowa czy lokalna władza publiczna jest zdolna do zaspokojenia oczekiwań i potrzeb obywateli? Odpowiedź nasuwa się sama: pewne problemy wykraczają swym zasięgiem poza granice państw i wymagają uzgodnionych rozwiązań, z których większość staje się skuteczna i znajduje odpowiedniejszą ilość środków finansowych w ramach Wspólnoty. Można nawet stwierdzić, że w wielu przypadkach rozwiązanie Unii stawały się źródłem postępu i stymulacji i że oferują one możliwości, które muszą być wykorzystywane jeszcze szerzej.

I tak wielki kryzys zaufania spowodowany pojawieniem się choroby „szalonych krów”, doprowadził Komisję do ogłoszenia embargo na wiele wyrobów wołowych. Parlament Europejski, opierając się na wnioskach, zgłoszonych przez tymczasową komisję śledczą w dniu 8 listopada 1997 roku poparł wysiłki Komisji zmierzające ku restrukturyzacji swych służb i wzmożenia działań wspólnotowych na rzecz ochrony zdrowia.

Aby odpowiedzieć na troski obywateli, wzmocniono w Traktacie Amsterdamskim rozporządzenia traktatu dotyczące zdrowia publicznego i ochrony konsumentów.

To współdziałanie instytucji i opinii publicznej jest chyba najbardziej spektakularne w dziedzinie ochrony środowiska. Społeczeństwo zrozumiało konieczność chronienia zasobów naturalnych i to przez każdego obywatela w procesie konsumpcji i w życiu codziennym. Unia została zmuszona do działania w bardzo konkretnych dziedzinach: wspólne przepisy dotyczące zanieczyszczenia atmosfery, redukcja chlorofluorokarbonatów, które szkodzą warstwie ozonowej, oczyszczanie zużytej wody miejskiej, kontrola produktów chemicznych, zagospodarowanie odpadów, zmniejszenie głośności pojazdów itd.

To zwiększenie liczby przepisów i norm prawnych chroniących środowisko ma nie tylko charakter przymusu, Unia Europejska przeznaczyła bowiem pewne środki finansowe na projekty i na pomoc czynnikom gospodarczym w dostosowywaniu się do zarządzeń wspólnotowych.

Wspólnota Europejska jest przekonana, że przyszłość Europy zależy od zdolności Europejczyków do utrzymania się w czołówce wyścigu technologicznego i dlatego od samego początku doceniano jego funkcję

mobilizującą i jego znaczenie dla wspólnie prowadzonych badań. W 1958 roku obok EWG powstał Euratom, którego zadaniem jest wspólne wykorzystywanie energii atomowej do celów pokojowych. Wspólnota posiada swój własny ośrodek badawczy, Wspólne Centrum Badań, składający się z dziewięciu instytutów, rozmieszczonych w czterech miastach: Ispra (Włochy), Karlsruhe (Niemcy), Petten (Holandia) i Greel (Belgia). Ale przyspieszenie tempa wprowadzania nowatorskich rozwiązań zmusiło do pójścia dalej i zaangażowania jak największej liczby badaczy poprzez znoszenie zbyt daleko posuniętej specjalizacji badań i mnożenie ich zastosowań przemysłowych, a także usuwanie barier administracyjnych i finansowych.

Działalność wspólnotowa z założenia jest dopełnieniem działalności państwowej: wspomaga projekty obejmujące wiele laboratoriów z wielu państw członkowskich. Popiera zarówno badania w dziedzinie podstawowej, jak kontrolowana reakcja termojądrowa, stanowiąca potencjalnie niewyczerpalne źródło energii dla XXI wieku (program JET, Joint European Torus), jak i w bardziej strategicznych gałęziach przemysłu, na przykład elektronice i informatyce.

Ramowy program badań na okres 1999-2003 pozwala Wspólnocie, która dysponuje na ten cel kwotą 16,3 miliardów euro, na finansowanie bardzo różnorodnych programów, skupiających tysiące badaczy z całej Wspólnoty.

Wielkie sieci europejskie

Na podstawie propozycji białej księgi o wzroście, konkurencyjności i zatrudnieniu, Rada Europejska uchwaliła w dniu 25 czerwca 1994 roku listę jedenastu wielkich projektów w sektorze transportu, wśród których najważniejsza jest budowa sieci szybkiego pociągu, łączącej metropole wielu państw członkowskich. Do tych robót, które pozwolą na utworzenie ogromnej liczby miejsc pracy, dorzucić należy inne projekty, mające zarazem wspierać wzrost ekonomiczny i zwiększyć zatrudnienie oraz stworzyć infrastrukturę w dziedzinie przekazu informacji („autostrady informacji”) i energii, której tak potrzebuje kontynent europejski. Na udział w finansowaniu tych projektów przeznaczono w budżecie Unii na 1997 rok pół miliarda euro.

UNIA EKONOMICZNO-WALUTOWA

Dzięki unii ekonomiczno-walutowej będącej logicznym dopełnieniem rynku wewnętrznego, unifikacja Europy powinna zrobić duży krok naprzód. Zastąpienie walut państwowych, które przez wiele stuleci były dla państw europejskich symbolem i narzędziem ich suwerenności, jedną wspólną walutą jest przedsięwzięciem bezprecedensowym w historii Europy od czasów Cesarstwa Rzymskiego, i nie ma sobie równego w całym świecie. Wspólna moneta powinna ujrzeć światło dzienne 1 stycznia 1999 roku oraz zastąpić waluty państwowe 1 stycznia 2002 roku, pomagając obywatelowi w utwierdzeniu się w poczuciu przynależności do nowego organizmu.

Narodziny jednej waluty europejskiej są wynikiem długiej i cierpliwej ewolucji.

Raport Wenera opracowany w 1970 roku, proponuje wprowadzenie unii ekonomiczno-walutowej w trzech etapach rozłożonych na dziesięć lat. Ale polityczna wola państw członkowskich wprowadzenia takiej unii natrafia na skutki pierwszego krachu naftowego i załamuje się.

W 1972 roku stworzony zostaje europejski system wymiany, znany pod nazwą węża walutowego. W 1974 roku Rada podejmuje decyzje odnośnie realizacji polityki zbliżania ekonomii poszczególnych państw Wspólnoty oraz uchwała dyrektywy dotyczące stabilności, rozwoju i pełnego zatrudnienia. Jednakże rosnąca niestabilność ekonomiczna podminowuje fundamenty, na których wzniósł się system: frank francuski, funt szterling i włoski lir wypadają z węża.

n EUROPEJSKI SYSTEM WALUTOWY (ESW)

7 lipca 1978 roku w Bremie Rada Europejska postanawia stworzyć Europejski System Walutowy, który wchodzi w życie 13 marca 1979 roku.

Jego sukces otworzył drogę do stabilizacji walutowej w Europie, co sprzyjało rozwojowi i inwestycjom.

Europejski System Walutowy opiera się na trzech głównych elementach:

- Ecu: (dziś Euro) pomyślane jako główny element systemu, stanowi koszyk złożony z walut poszczególnych krajów członkowskich;
- mechanizmy wymiany i interwencji: każda waluta ma swoją oś kursu związaną z euro. Osie kursów służą do sporządzania siatki osi kursów dwustronnych. Aż do sierpnia 1993 roku margines wahań kursów dwustronnych nie mógł przekraczać 2,25% (wyjątkowo 6%). W następstwie silnych perturbacji na rynku wymiany margines ten rozszerzono do mniej więcej 15%;
- mechanizmy kredytowania: banki centralne zostały zobowiązane do interwencji za pomocą nieograniczonych sum, gdy tylko margines wahań osiągnie limit 15%, aby próg ten nie został przekroczony.

Możliwe stało się stworzenie strefy rosnącej stabilności walutowej. Jednakże Europejski System Walutowy nie wykorzystał całego swego potencjału: wiele państw członkowskich nie przystąpiło do mechanizmu wymiany lub uczestniczy w nim, dysponując szerszym marginesem wahań. Brak wystarczającej koordynacji polityki budżetowej państw doprowadził do napięć, a pewne konkurencyjne dewaluacje zagroziły jednolitości rynku wewnętrznego.

Ostatni etap na drodze do unii ekonomiczno-walutowej

Jedna waluta okazała się szybko koniecznością, umożliwiającą zniesienie barier w swobodnym przepływie dóbr, kapitałów, usług i osób oraz ukończenie tworzenia jednolitego rynku.

Na podstawie raportu przedstawionego przez przewodniczącego Komisji Jacques'a Delors'a w czerwcu 1989 roku w Madrycie Rada Europejska ustaliła ogólne zasady mające doprowadzić do unii ekonomiczno-walutowej: wspólną walutę, wieloetapowy proces realizacji, z których pierwszy miał rozpocząć się 1 lipca 1990 roku, równoległe realizowanie aspektu walutowego i ekonomicznego.

Państwa członkowskie zobowiązały się do przedstawienia podczas tej pierwszej fazy swych „programów koordynacyjnych” dotyczących zbliżenia i podniesienia ich potencjałów ekonomicznych w celu ustalenia stałych parytetów między ich walutami.

Traktat z Maastricht

Traktat podpisany 7 lutego 1992 roku w Maastricht czyni dążenie do wspólnej waluty procesem nieodwracalnym, ustalając kalendarz trzech etapów jej realizacji.

Ustalono następujące kryteria przejścia do trzeciego etapu:

- stabilność cen: stopa inflacji nie może przekroczyć 1,5% średniej stopy trzech państw o najniższej inflacji;
- stopa procentowa: stopa oprocentowania długoterminowego nie może różnić się o więcej niż 2% od średniej stopy oprocentowania trzech państw, w których jest ona najniższa;
- deficyty: deficyty budżetowe w państwach muszą się zbliżać lub być niższe niż 3% PNB;
- dług: dług publiczny może przekraczać 60% PNB tylko pod warunkiem, że wykazuje tendencje do schodzenia poniżej tego poziomu;
- stabilność kursów: waluta państwowa nie może być dewaluowana w ciągu dwóch ostatnich lat i musi utrzymać się w marginesie fluktuacji 2,25% przewidzianym przez ESW.

Drugi etap unii ekonomiczno-walutowej, rozpoczęty 1 stycznia 1994 roku, stanowił okres przejściowy, w trakcie którego kontynuowano i pogłębiano prace nad zbliżeniem ekonomicznym. We Frankfurcie powstał Europejski Instytut Walutowy, którego misją jest przyspieszenie koordynacji polityki walutowej poszczególnych państw, promowanie roli euro i przygotowanie do założenia Centralnego Banku Europejskiego w trzecim etapie.

Szefowie państw lub rządów zebrani w Radzie Europejskiej w Madrycie w dniach 15 i 16 grudnia 1995 nazwali przyszłą walutę europejską „euro” i przyjęli techniczny scenariusz jej wdrażania.

Trzeci etap zaczyna się 1 stycznia 1999 roku. W maju 1996 roku ministrowie finansów Piętnastki ustalili, na podstawie raportów sporządzonych przez Komisję i Europejski Instytut Walutowy, listę państw członkowskich spełniających warunki przejścia do wspólnej waluty. Komisja stwierdziła, że prognozy ekonomiczne na najbliższe lata pozwalają na założenie, iż 1 stycznia 1999 roku większość państw członkowskich będzie spełniała warunki ustalone dla wprowadzenia euro. Rada Europejska skupiająca szefów państw lub rządów zatwierdzi kwalifikowaną większością głosów listę państw spełniających warunki konieczne do przyjęcia wspólnej waluty.

Trzeci etap Unii przyniesie nieodwołalne ustalenie paritetów między uczestniczącymi walutami i założenie Centralnego Banku Europejskiego kilka miesięcy wcześniej. Będzie on niezależny od rządów, będzie kierował polityką walutową wszystkich krajów członkowskich, które wprowadzą euro. Państwa, które nie wejdą do tego bloku, dołączą doń, kiedy pozwolą im na to wyniki ekonomiczne, albo kiedy podejmą taką decyzję polityczną.

n KALENDARIUM EURO

10 grudnia 1991:

Podpisanie traktatu o Unii Europejskiej

- decyzja wprowadzenia unii walutowej i przyjęcie pięciu kryteriów zbliżenia ekonomicznego

1 stycznia 1994:

Druga faza unii ekonomiczno-walutowej (okres przejściowy)

- powołanie Europejskiego Instytutu Walutowego we Frankfurcie
- nasilenie procedur koordynacji polityki ekonomicznej państw członkowskich
- niezależność państwowych banków centralnych

16 grudnia 1995:

Rada Europejska w Madrycie

- przyjęcie nazwy „euro”
- ustalenie technicznego scenariusza wprowadzania euro i kalendarium przechodzenia do jednej waluty

14 grudnia 1996:

Rada Europejska w Dublinie

- uchwalenie paktu o stabilności budżetowej i wzroście
- statut prawny euro

16 czerwca 1997:

Rada Europejska w Amsterdamie

- zatwierdzenie paktu o stabilności i wzroście
- uchwalenie statutu prawnego euro
- rezolucja na temat „Europejskiego systemu walutowego *bis*” dla państw nie uczestniczących w strefie euro
- wybór wzoru monet

13 grudnia 1997:

Rada Europejska w Luksemburgu

- rezolucja na temat koordynacji polityki ekonomicznej w trakcie trzeciej fazy unii ekonomiczno-walutowej (kontrola wielostronna) i na temat artykułów 109 i 109 B Traktatu (polityka wymiany i reprezentowania Wspólnoty na arenie międzynarodowej)

1 i 2 maja 1998:

Rada Europejska, na podstawie kryteriów zbliżenia ekonomicznego ustala listę państw, które będą wprowadzać euro

- konsultacja z Parlamentem Europejskim
- ustalenie nieodwracalnej stopy wymian dwustronnych

1998:

Utworzenie Europejskiego Banku Centralnego

- mianowanie jego komitetu wykonawczego
- rozpoczęcie produkcji banknotów i monet

1 stycznia 1999:

- trzecia faza unii ekonomiczno-walutowej; euro staje się pełnoprawną walutą
- banki i przedsiębiorstwa przechodzą na euro

1 stycznia 2002:

wprowadzenie euro; wprowadzenie do obiegu banknotów i monet

najpóźniej 1 lipca 2002:

anulowanie statutu legalnej waluty monet i banknotów państwowych

Wprowadzenie jednej waluty powinno dokonać się 1 stycznia 1999 w urzędach i bankach. Najpóźniej 1 stycznia 2002 roku monety i banknoty euro powinny znaleźć się w obiegu. Wspólne wzory awersów monet zostały oficjalnie zaprezentowane na Radzie Europejskiej w Amsterdamie. W technicznych dyskusjach nad ich opracowaniem wzięto pod uwagę opinie niedowidzących i konsumentów na temat ich formy i składu.

1 lipca 2002 roku euro zastąpi waluty państwowe w krajach członkowskich, które będą uczestniczyć we wspólnej walucie. Między tymi dwiema datami ceny będą podawane w dwóch walutach, w euro i w państwowej, aby pomóc europejskim konsumentom w stopniowym oswojaniu się z nową walutą.

Zjednoczone Królestwo i Dania zastrzegły sobie w protokołach dołączonych do Traktatu prawo nieprzechodzenia do trzeciego etapu, nawet jeśli będą spełniać wymagane warunki (klauzula *opting out*). Dania zrezygnowała z uczestnictwa w tym etapie na mocy referendum. Również Szwecja dała wyraz swym zastrzeżeniom.

Aby uzupełnić rozporządzenia Traktatu z Maastricht, Rada Europejska, zebrana 17 czerwca 1997 roku w Amsterdamie, przyjęła dwie ważne rezolucje:

– pierwsza znana pod nazwą „paktu o stabilności i wzroście” zobowiązuje państwa członkowskie do utrzymania ich dyscypliny budżetowej; ta dyscyplina będzie zagwarantowana przez wielostronną kontrolę i zakazanie zbyt wysokich deficytów;

– druga rezolucja dotyczy wzrostu; państwa członkowskie i Komisja zobowiązały się formalnie do tego, by kwestie zatrudnienia utrzymać wśród czołowych zadań politycznych Unii.

W ramach rezolucji na temat koordynacji polityki ekonomicznej państw w trzeciej fazie unii ekonomiczno-walutowej, przyjętej w Luksemburgu 13 grudnia 1997 roku, Rada Europejska powzięła ważną decyzję, że „ministrowie państw należących do strefy euro mogą spotykać się w sposób nieformalny, aby omawiać kwestie związane ze specyficznymi zadaniami, które dzielą w materii wspólnej waluty”. Szeefowie rządów Piętnastki otworzyli tym samym drogę do procesu umacniania wspólnej przynależności, która mogłaby jeszcze bardziej zbliżyć kraje, które przyjęły euro, w ich polityce koniunkturalnej, budżetowej, społecznej i fiskalnej.

Perspektywa wprowadzenia wspólnej waluty do końca wieku stanowi jedną z głównych ambicji Unii Europejskiej. Dążenie do jej realizacji nie obejdzie się bez problemów i będzie wymagało zdecydowanej woli politycznej ze strony państw, które się w nie zaangażowały. Sukces euro zależy również od kluczowego pytania, czy novum wkraczające w codzienne życie każdego obywatela zostanie zaakceptowane przez opinię publiczną.

POLITYKA ZAGRANICZNA I OBRONNOŚĆ

Od zakończenia II wojny światowej Europa, dzieło pokoju i pojednania, nigdy nie usiłowała zaznaczyć swej pozycji w świecie w inny sposób, niż przez doskonałość swych mechanizmów rozjemczych. W miarę wzrostu swego znaczenia ekonomicznego i handlowego Unia Europejska coraz częściej była proszona o występowanie w roli mediatora i siły równoważącej.

Po klęsce Europejskiej Wspólnoty Obronnej, 30 sierpnia 1954 roku, Republika Federalna Niemiec i Włochy przyłączyły się do Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE), stworzonej w 1948 roku przez Francję, Belgię, Holandię

i Luksemburg na podstawie traktatu wojskowego o wzajemnej pomocy i konsultacji politycznej. Ale przez ponad czterdzieście lat kraje Europy Zachodniej najlepiej zapewniały sobie bezpieczeństwo przez działanie w NATO, w ścisłej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi i Kanadą.

Trzeba było doczekać aż Jednolitego Aktu Europejskiego, aby traktaty wspólnotowe zaczęły zwracać uwagę na pragmatyczną współpracę polityczną członków Wspólnoty Europejskiej. Współpraca polityczna, nastawiona przede wszystkim na wzajemne konsultacje i na koordynację międzyrządo-

wą była dziełem Rady Europejskiej i ministrów spraw zagranicznych, a instytucje europejskie, takie jak Parlament i Komisję, angażowała jedynie częściowo.

Niemniej jednak mechanizmy te pozwoliły na regularne prezentowanie stanowiska europejskiego na forum organizacji międzynarodowych (ONZ) i na utrzymanie spójnej polityki zagranicznej Wspólnot.

Zmiany w krajobrazie geopolitycznym kontynentu europejskiego, które nastąpiły po 1989 roku wraz z rozpadem Układu Warszawskiego, zjednoczeniem Niemiec i rozczłonkowaniem Związku Radzieckiego oraz odrodzeniem się nacjonalizmów, które doprowadziły do wojny domowej i rozkładu Jugosławii, zmusiły państwa członkowskie do dokonania wielkiego kroku naprzód w jakości ich współpracy politycznej.

Wspólna polityka zagraniczna i wspólna polityka bezpieczeństwa

Traktat o Unii Europejskiej ustanawia unię polityczną, opartą na realizacji wspólnej polityki zagranicznej i na wspólnej obronie. Jej cele są następujące:

- „strzeżenie wspólnych wartości, fundamentalnych interesów i niezawisłości Unii;
- podniesienie bezpieczeństwa Unii i jej krajów członkowskich we wszystkich jego aspektach;
- utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie [...];
- promowanie współpracy międzynarodowej;

– rozwój i koordynacja demokracji i państwa prawa oraz poszanowanie praw człowieka i podstawowych swobód”.

Te cele mogą być właściwie realizowane za pomocą dwóch narzędzi: „współpracy między państwami członkowskimi w kierowaniu ich polityką”, określającą wspólne stanowiska oraz „stopniowego wdrażania wspólnych działań w dziedzinach, w których państwa członkowskie mają ważne interesy wspólne.”

W ramach systematycznej współpracy państwa informują się wzajemnie i konsultują we wszystkich kwestiach dotyczących wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa o znaczeniu ogólnym. Państwa członkowskie zajmują wspólne stanowisko wtedy, gdy Rada uzna je za konieczne, jest ono wyrazem ich polityki państwowej oraz ich stanowiska na arenie międzynarodowej.

Rada Europejska pozostaje nadrzędnym organem władzy, który definiuje w drodze konsensusu główne kierunki polityki zagranicznej. Zasada wspólnych działań obowiązująca Piętnastkę zostaje zachowana.

Rada może uchwalić kwalifikowaną większość głosów wspólne działania (o ile dotyczą one kwestii wcześniej przyjętych przez Radę jednomyślnie), których celem jest zbliżenie państw członkowskich dla uzgodnienia stanowiska. Unia Europejska wypowieda się na temat wydarzeń międzynarodowych we wspólnych deklaracjach. Dotyczą one przede wszystkim naruszenia praw człowieka. W ten sposób w tym samym organizmie instytucjonalnym mogą istnieć procedury wspólnotowe i procedury międzyrządowe.

Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa (WPZB) stanowi jeden z filarów Unii Europejskiej i obejmuje wszystkie dziedzi-

ny polityki zagranicznej, w tym bezpieczeństwa. Rozporządzenia odnoszące się do WPZB nie naruszają w żaden sposób „specyficznego charakteru polityki bezpieczeństwa i obrony niektórych państw członkowskich”. I tak państwa neutralne nadal cieszą się specjalnym statutem, a Francja i Zjednoczone Królestwo mogą kontynuować swą politykę obronną właściwą mocarstwom jądrowym.

Unia Europejska zyskała dzięki Traktatowi Amsterdamskiemu nowe instrumenty, instytucjonalne i operacyjne. Wysyłanie impulsów i wytyczanie kierunków wspólnych działań należy odłąd do Rady Europejskiej, która uchwała „wspólne strategie” i „wspólne stanowiska”. Zresztą głosowanie większością kwalifikowaną nad działaniami i stanowiskami dotyczącymi wspólnych decyzji Rady Europejskiej, zostało przyjęte w Amsterdamie tylko pod warunkiem wprowadzenia zasady konstruktywnego wstrzymania się od głosu, która pozwala państwu członkowskiemu w pewnych przypadkach na nieuczestniczenie w działaniu, nie przeszkadzając innym w podjęciu określonych działań.

Sekretarz Generalny Rady pełni nową funkcję wysokiego przedstawiciela WPZB i towarzyszy Radzie, przyczyniając się do formułowania, opracowywania i wdrażania decyzji politycznych. Rada będzie mogła ponadto, jeśli uzna to za konieczne, mianować specjalnego przedstawiciela, któremu powierzać będzie mandat w związku ze specyficznymi kwestiami politycznymi. Ale wielkim novum Traktatu jest utworzenie „jednostki planowania polityki i szybkiego alarmowania” w łonie Rady. Jej zadaniem będzie nadzorowanie i analiza rozwoju WPZB, szybka ocena i alarmowanie w razie sytuacji, które mogłyby wyrzucić skutki na wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa.

Ku europejskiej tożsamości w materii obronności

Wspólna polityka zagraniczna i polityka bezpieczeństwa powinny docelowo doprowadzić do systemu wspólnej obrony. To dosyć ostrożne sformułowanie, przyjęte w Maastricht, odzwierciedla troskę państw, które za konieczne uznają utwierdzenie tożsamości europejskiej w materii obronności, a także tych, które nie chcą ryzykować rozluźnienia więzów solidarności zadziergniętych w ramach Paktu Północnoatlantyckiego. Ale pojęcie „wspólnej obrony” oznacza pewien postęp na drodze do pełnej Unii, obejmującej także aspekt strategiczny i wojсковy.

Prosząc „Unię Zachodnioeuropejską, która stanowi integralny składnik rozwoju Unii Europejskiej, o opracowanie i zrealizowanie decyzji i działań wiążących się z dziedziną obronności”, Unia rzuca pomost łączący ją z jedyną europejską organizacją mającą kompetencje w materii obrony. UZE, do której należy dziesięć państw członkowskich Unii Europejskiej sygnatariuszy Traktatu Brukselskiego i pięciu obserwatorów (Dania, Irlandia, Austria, Finlandia i Szwecja) posiada Zgromadzenie liczące 108 członków, mające swą siedzibę w Paryżu oraz Radę Ministrów, której Sekretariat ma siedzibę w Brukseli.

Przyznając dziewięciu krajom Europy Środkowo-Wschodniej statut „partnerów stowarzyszonych” i popierając akt założycielski między Rosją a NATO podpisany 27 maja 1997 roku, UZE potwierdziła swą solidarność w kwestii obronności z bliskimi sąsiadami z tej części Europy.

Traktat Amsterdamski wymienia misje Petersberga zdefiniowane przez UZE 19 czerwca 1992 roku (misje humanitarne, ewakuacje, utrzymanie pokoju, misje zbrojne dla zażegnania kryzysów). UZE towarzyszy Unii w określaniu aspektów WPZB odnoszących się do obronności. Rada Europy ustala kierunki postępowania UZE, w wypadku gdy Unia się do niej odwołuje. Ponadto Traktat Amsterdamski zaleca współpracę między państwami członkowskimi w materii zbrojeń, współpracę już zaczęłą w łonie UZE za pośrednictwem Organizacji Współpracy w Kwestii Zbrojeń.

Jednak kwestia ewentualnej integracji UZE z Unią Europejską nie jest jeszcze postanowiona. Traktat Amsterdamski przewiduje, nie precyzując dat, zorganizowanie nowej konferencji międzyrządowej w celu przyjęcia założeń wspólnej polityki obronnej.

Pojawiają się jeszcze liczne pytania dotyczące metod współpracy dyplomatycznej i militarnej, do której zobowiązały się państwa członkowskie Unii. Jaki będzie udział Unii Europejskiej w ustalaniu nowych reguł

gry w sytuacji nadrzędnej konieczności wprowadzenia pokojowego porządku i zbrojowego bezpieczeństwa na całym kontynencie, któremu konflikt ideologiczny zagraża w mniejszym stopniu niż rozbudzenie mikronacjonalizmów? Jak najlepiej rozdzielić zadania między Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – jednoczącą wszystkie kraje Europy i dawnego Związku Radzieckiego oraz Stany Zjednoczone i Kanadę, którą Karta Paryska, uchwalona 21 listopada 1990 roku, uznaje za „główne forum konsultacji politycznych nowej Europy” – a Pakt Północnoatlantycki odnowiony podczas szczytu w Rzymie w listopadzie 1991 roku, Unię Zachodnioeuropejską i Unię Europejską? Pakt o Stabilności w Europie, podpisany 21 marca 1995 roku w Paryżu, jest pierwszym istotnym wkładem Unii Europejskiej w budowę bezpieczeństwa nowej Europy. Jeszcze bardziej obiecująca jest decyzja Rady Północnoatlantyckiej zgromadzonej 3 czerwca 1996 roku w Berlinie, o oddaniu do dyspozycji Europejczyków niektórych środków NATO (wielonarodowościowa formacja międzywojskowa) dla akcji wojskowych, które angażowałyby tylko Europejczyków, otwiera drogę do utwierdzenia europejskiej tożsamości w dziedzinie obronności. W ten sposób mógłby stopniowo powstawać „europejski filar” Paktu Północnoatlantyckiego, skupiającego państwa Unii Europejskiej, które angażowałyby się w ściślejszą współpracę zarówno w łonie UZE, jak i NATO.

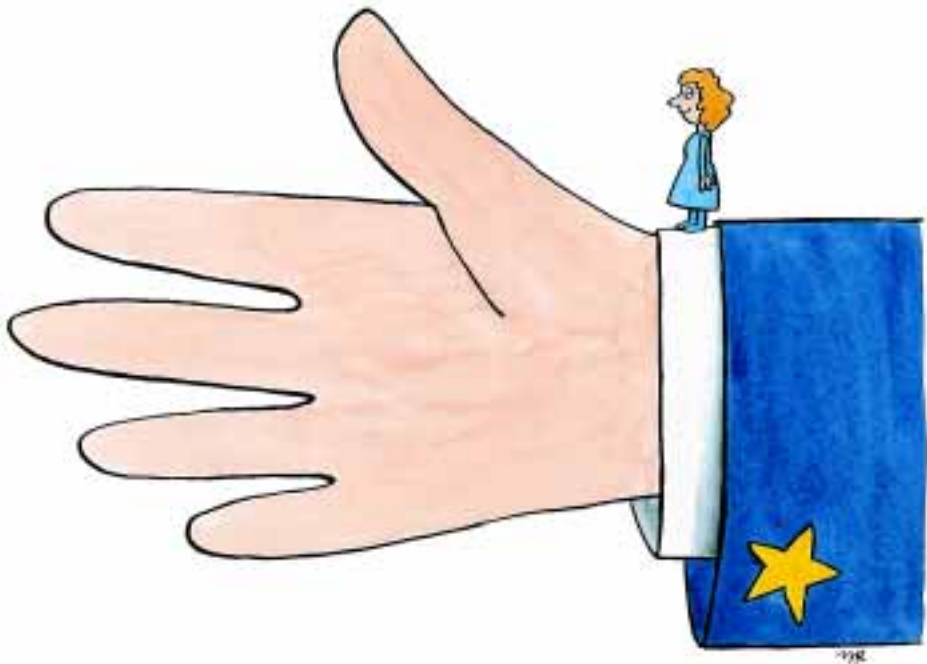

EUROPA OBYWATELI

Europa obywateli czy Europa kupców? Konstrukcja europejska zrodziła się z politycznej wizji ojców założycieli, pragnących przede wszystkim zagwarantować warunki uniemożliwiające powrót wojen wewnętrznych, w których ucierpiał cały kontynent. Ale w trosce o skuteczność i chcąc wznieść fundamenty solidnej budowli, liderzy Wspólnoty obrali praktyczną drogę konkretnej solidarności: węgiel i stal, wspólny rynek, polityka rolna, konkurencja. Tak powstała Europa, której nadaje się niekiedy miano technokratycznej, bo odwołuje się ona często do ekspertów, ekonomistów, funkcjonariuszy. Jednak pierwotny projekt nigdy nie ujrzałby światła dziennego, gdyby nie wola polityczna instytucji wspólnotowych.

Dzisiaj osiągnięto już większość celów określonych w traktatach: europejskie terytorium wolne jest od ograniczeń celnych, fiskalnych i regulaminowych, które hamowały działania ludzi i przepływ kapitałów i usług. W życiu codziennym każdy, nie zawsze świadomie, korzysta z dobrodziejstw, które przyniosło zakończenie budowy wielkiego rynku: dostęp do zróżnicowanych produktów konsumpcyjnych, konkurencja ograniczająca wzrost cen, polityka ochrony konsumenta i środowiska, zharmonizowane normy oparte na najbardziej wymagających kryteriach.

Mieszkańcy regionów peryferyjnych korzystają z funduszy strukturalnych, zwłaszcza za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Zyskali również rolnicy dzięki mechanizmom utrzymywania

cen wprowadzonych przed dwudziestu laty przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolniczych.

Prawie całość wydatków zapisanych w budżecie Unii, który przekracza 91 miliardów euro w 1998 roku, przeznaczana jest na działania mające wpływ na codzienne życie Europejczyków.

Ale Europejczyk nie jest jedynie konsumentem czy czynnikiem gospodarczym i społecznym. Jest teraz obywatelem Unii. Po cząwszy od wejścia w życie Traktatu Rzymskiego w 1958 roku, prawodawca europejski wydaje rozporządzenia sprzyjające swobodnemu przemieszczaniu się pracowników i swobodnemu świadczeniu usług oraz ustanowieniu statutu wolnych zawodów. Pracownikowi pochodzącemu z kraju członkowskiego i szukającemu pracy na obszarze Unii nie można narzucić żadnego ograniczenia związanego z jego narodowością. Podobnie rzecz się ma ze świadczeniami społecznymi i kształceniem zawodowym – zgodnie z artykułami 39 i 42 (dawniej 48 i 51) Traktatu WE pracownikowi i jego rodzinie gwarantuje się przywileje fiskalne i socjalne. Dokonano również normalizacji przepisów regulujących wykonywanie wolnych zawodów na obszarze Wspólnoty.

Ta żmudna praca harmonizowania rozporządzeń prawnych doprowadziła do wzajemnego uznania dyplomów lekarza, pielęgniarza, weterynarza, farmaceuty, architekta, agenta ubezpieczeniowego itd. Zostawało jednak tyle rodzajów działalności podlegających różnym przepisom państwowym, że 21 grudnia 1988 roku państwa członkowskie uchwaliły dyrektywę wprowadzającą system wzajemnego uznawania dyplomów szkół wyższych.

Ten tekst dotyczy wszelkich kierunków uniwersyteckich, na których studia trwają co najmniej trzy lata i oparty jest na zasadzie wzajemnego zaufania do równoważności nauczania.

Podstawowym prawem obywatela europejskiego jest więc prawo do poruszania się, pracy i zamieszkiwania na terenie całej Unii. Trzy dyrektywy z czerwca 1990 roku rozszerzyły to prawo na studentów, emerytów i nieaktywnych zawodowo, a Traktat z Maastricht uroczysto potwierdził je w artykule poświęconym obywatelstwu.

Kontrola praw socjalnych, potwierdzona przez szczególnie woluntarystyczne orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości nie wystarczyłaby zapewne do uczynienia z obywatela państwa członkowskiego obywatela Unii, gdyby nie dodano do niego innych bardziej formalnych praw związanych z przekazywaniem suwerenności. Takie dziedziny życia publicznego, jak: służba zdrowia, szkolnictwo, publiczne służby handlowe (ale nie policja, wojsko i sprawy zagraniczne) staną się dostępne dla każdego obywatela Wspólnoty. Cóż bowiem bardziej naturalnego, niż zatrudnienie brytyjskiego nauczyciela języka angielskiego w szkole w Rzymie czy zachęcanie młodego absolwenta z Francji do spróbowania swej szansy w konkursie na stanowisko administracyjne w Belgii?

Europa obywateli dokonała jakościowego skoku w Maastricht wraz z decyzją o przyznaniu czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach municypalnych i europejskich wszystkim obywatelom Unii rezydującym w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami. Traktat Amsterdamski uznaje tę zasadę w artykule 17: „Ustanawia się obywatelstwo europejskie. Obywatelem Europy jest każda osoba, która ma obywatelstwo jednego z państw członkowskich. Obywatelstwo Unii uzupełnia obywatelstwo danego państwa, a nie zastępuje go”.

Te nowe prawa wywołują dyskusje na temat tożsamości i suwerenności narodowej. To prawda, że argumentacja, w myśl której obywatelstwo europejskie uzupełnia i wzbogaca obywatelstwo danego państwa, jest dość śmiała i na tyle nowa, że skłania do pytań, na które politycy muszą odpowiedzieć. Europa obywateli jest prefiguracją Europy politycznej w jej ostatecznym kształcie, którego jeszcze nie określono. Jakie są wspólne wartości i ambicje, które narody skłonne są dzielić w Unii Europejskiej mającej docelowo liczyć ponad dwudziestu pięciu członków? Poczucia przynależności do tej społeczności, dzielenia tego samego losu nie można stworzyć sztucznie.

Europa kultury musi teraz wziąć górę nad Europą ekonomii i przyczynić się do kształtowania wspólnej świadomości.

Programy nauczania i kształcenia popierane przez Wspólnotę – Erasmus (wymiana studentów i wykładowców), Comett (wspólnotowy program kształcenia i formacji zawodowej w materii technologii), Lingua (nauczanie języków obcych) – zmierzają w tym kierunku. Umożliwiły one blisko sześćdziesięciu tysiącom młodych ludzi skorzystanie ze stypendiów na studia w innych krajach Wspólnoty. Celem jest objęcie tą akcją 10% młodzieży w tym samym przedzia-

le wiekowym, aby mogła ona spędzić prawie jeden rok akademicki w którymś z partnerskich krajów. Wymaga to zwiększenia funduszy wspólnotowych na szkolnictwo. Nowe programy – Sokrates, Leonardo i Młodzież dla Europy III – powinny pójść dalej w tym kierunku.

Wspólnota uczestniczy ponadto w programach mających na celu umożliwienie powrotu do szkoły młodzieży, przeżywającej trudności, w ramach tak zwanych szkół „drugiej szansy”. Cztery miasta europejskie (Marsylia, Bilbao, Katania, i Hämeenlinna) postanowiły przyjąć pierwsze spośród tych szkół, aby walczyć z marginalizacją szkolną, a także społeczną.

W styczniu 1996 roku Komisja w ramach programu „Ochotnicza służba europejska” wyraziła życzenie, aby młodzi Europejczycy mogli uczestniczyć w projektach użyteczności publicznej (akcje socjalne, humanitarne, kulturalne lub na rzecz środowiska) realizowanych w innym kraju. Celem jest zachęcanie młodzieży do 25 roku życia do przemieszczania się i popieranie ich włączania się w życie zawodowe. Z tego programu skorzystały już tysiące młodych ludzi.

Europa obywateli dopiero się narodziła: opierać się będzie również na licznych symbolach tożsamości wspólnotowej, takich jak: paszport europejski wydawany od 1985 roku, hymn (*Oda do Radości* Beethovena) i flaga (krąg dwunastu gwiazd na lazurowym tle). Od 1996 roku w użyciu jest europejskie prawo jazdy. Może nadejdzie czas na europejską reprezentację olimpijską, służbę wojskową lub cywilną w wielonarodowych jednostkach?

Wyznaczona w Maastricht perspektywa wprowadzenia wspólnej waluty najpóźniej w 1999 roku będzie miała decydujące znaczenie psychologiczne. Od tego momentu konsument będzie posiadał rachunek bankowy w euro. Dzięki ustaleniu cen towarów i usług w tej samej monecie na większej części obszaru Unii, będzie miał całkowicie jasną wizję rynku i będzie dokonywał zakupów, kierując się wyborem lepszych propozycji, co powinno przyczynić się do rozszerzenia konkurencji i obniżenia cen. Zniesienie kontroli policyjnej na granicach wewnątrzwspólnotowych krajów sygnatariuszy Konwencji z Schengen (do której stopniowo powinny dołączyć wszystkie kraje Unii) sprzyja już pogłębieniu świadomości przynależenia do zjednoczonego terytorium.

„My nie tworzymy koalicji państw, my jednoczymy ludzi”³ mówił Jean Monnet w 1952 roku. Zdobycie opinii publicznej dla idei europejskiej ciągle jest poważnym wyzwaniem, któremu instytucje muszą podołać. Obywatele Europy muszą poznać swe prawa i możliwości, jakie oferuje im Jednolity Rynek i inne sektory polityki unijnej. W tym

celu w 1996 roku zapoczątkowano priorytetowe akcje informacyjne: „Obywatele Europy”, „Euro, waluta dla Europy” i „Wspólnie budujemy Europę”.

Aby zbliżyć Unię Europejską do obywatela, traktat o Unii Europejskiej (artykuł 195, dawniej 138 E) powołał rzecznika interesu publicznego. Rzecznik, nazywany również, zgodnie z tradycją skandynawską, ombudsmanem, jest desygnowany przez Parlament na czas trwania jego kadencji. Na mocy swego mandatu uprawniony jest do przyjmowania skarg na instytucje i organy wspólnotowe. Do rzecznika może się zwrócić każdy obywatel Unii i każda osoba prawna i fizyczna rezydująca, albo mająca siedzibę statutową, w którymś z państw członkowskich. Po odebraniu skargi rzecznik próbuje rozstrzygnąć spór z instytucjami wspólnotowymi polubownie. Od początku swej działalności we wrześniu 1995 roku rzecznik otrzymał już ponad 1400 skarg. Ponadto ważną więzią między obywatelami a instytucjami jest prowadzona już od dawna praktyka Parlamentu Europejskiego, polegająca na przyjmowaniu petycji od każdej osoby rezydującej w którymś z krajów członkowskich. Od 1994 do 1997 roku do Parlamentu Europejskiego skierowano ponad 4 000 petycji.

Traktat Amsterdamski podjął się przybliżenia Unii do obywateli, przynosząc pewne odpowiedzi na ich problemy takie jak: bezrobocie, brak bezpieczeństwa czy imigracja.

³ Przemówienie wygłoszone w Waszyngtonie 30 kwietnia 1952 roku

Traktat Amsterdamski przynosi również postęp w umacnianiu fundamentalnych praw człowieka. Procedura sankcji pozwoli na zawieszenie praw państwa członkowskiego, które naruszałoby fundamentalne prawa swych obywateli. W Amsterdamie rozszerzono również zasadę niedyskryminowania, dotąd stosowaną tylko do narodowości (artykuł 6 A), ze względu na płeć, religię, wiek i orientację seksualną. Ta zasada została potwierdzona również na polu równouprawnienia mężczyzn i kobiet.

Traktat z Maastricht ulepsza także politykę jawności i dostępu obywateli do dokumentów instytucji europejskich.

Bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego, odbywające się od 1979 roku, są pomostem między procesem jednoczenia a wolą społeczeństwa. Demokracja w Europie musi być pogłębiana przez zwiększanie roli Parlamentu Europejskiego, pełniejszy udział obywateli w stowarzyszeniach i formacjach politycznych, tworzenie prawdziwych partii europejskich. Albowiem, mimo że Europa dnia codziennego jest namacalną rzeczywistością, to obywatelstwo europejskie dopiero raczkuje.

ROZSZERZENIE UNII EUROPEJSKIEJ

EUROPEJSKA PRZESTRZEŃ EKONOMICZNA

13 grudnia 1997 roku Europa Piętnastu postanowiła otworzyć swe podwoje na Wschód. Do takiego wniosku doszła Rada Europejska 12 i 13 grudnia 1997 roku w Luksemburgu. Rada Europejska uruchomiła proces rozszerzania Unii, który powinien odbywać się „etapami, w rytmie właściwym dla każdego kraju kandydującego, zależnym od jego stopnia przygotowania”. Celem jest „umożliwienie państwom kandydującym przystąpienia do Unii i przygotowanie jej właściwych warunków rozszerzenia”.

Ta decyzja jest wynikiem długiego procesu wymiany z krajami Europy Środkowo-Wschodniej wraz z Cyprzem. Rozpoczął się on zaraz po upadku Muru Berlińskiego, po którym nastąpił rozkład bloku komunistycznego.

Podczas szczytu paryskiego (lipiec 1989 roku) członkowie G7 (krajów najbardziej uprzemysłowionych) powierzyli Komisji Europejskiej mandat koordynatora programu pomocy ekonomicznej przyznawanej Polsce i Węgrom. Do tej pomocy włączyły się inne kraje, tworząc G 24 [WE (12), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (6), Stany Zjednoczone, Kanada, Japonia, Nowa Zelandia, Australia i Turcja].

Program PHARE (Polska-Węgry: Pomoc w Restrukturyzacji Gospodarki) rozszerzony został na Republikę Czeską, Słowację, Bułgarię, Rumunię, trzy kraje bałtyckie, Albanii i niektóre państwa byłej Jugosławii.

Programy te mają pięć priorytetów: dostęp towarów pochodzących z krajów korzystających z pomocy do rynków krajów udzielających jej, rolnictwo i przetwórstwo żywności, popieranie inwestycji, szkolnictwo i środowisko.

W myśl ogólnej filozofii, leżącej u podstaw wspólnotowego działania, w programie PHARE pomoc powinna być wykorzystywana w celu ułatwienia ekonomicznych i politycznych transformacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i ich uczestnictwa w procesie integracji europejskiej.

Unia Europejska finansuje raczej programy niż pojedyncze projekty, zarządzanie nimi i wdrażanie ich jest zdecentralizowane. Unia i kraj korzystający z pomocy starają się zaangażować w realizację programu różne organizacje w celu stworzenia społeczeństwa obywatelskiego.

Kredyty i pomoc przyznawane państwom EŚW i nowym państwom niepodległym dawnego Związku Radzieckiego⁴ od 1990 roku wynoszą prawie 140 miliardów euro.

Układy europejskie

Pragnąc przyspieszyć integrację kontynentu, Unia zawarła specyficzne układy o stowarzyszeniu z krajami Europy Środkowo-Wschodniej i krajami bałtyckimi, przedłużając i rozszerzając działania prowadzone w ramach programu PHARE. Te „układy europejskie”, których podstawą prawną jest artykuł 310 (dawniej 238) są układami mieszanymi, obejmującymi kompetencje państwowe i wspólnotowe.

⁴ Deklaracja Jacques'a Santera podczas szczytu transatlantyckiego z 28 maja 1997 roku.

Ich głównymi założeniami są:

- dialog polityczny,
- wolny handel i swoboda poruszania się,
- współpraca ekonomiczna,
- współpraca finansowa,
- współpraca kulturalna.

Rada Europejska zebrana 22 czerwca 1993 roku w Kopenhadze przyjęła zasadę, w myśl której stowarzyszone kraje EŚW będą mogły stać się członkami Unii Europejskiej, jeśli tego pragną: „wejście nastąpi skoro tylko kraj stowarzyszony będzie w stanie sprostać obowiązkom, które z tego wynikają, spełniając wymagane warunki ekonomiczne i polityczne”. Te warunki obejmują stabilne instytucje demokratyczne, poszanowanie mniejszości, istnienie gospodarki rynkowej zdolnej stawić czoła konkurencji wewnątrz

Unii, jak i możliwość realizacji celów unii politycznej, ekonomicznej i walutowej.

16 lipca 1997 roku Komisja Europejska przekazała do Parlamentu Europejskiego Agendę 2000, w której obszernie ukazano stan przygotowania rozszerzenia Unii. Dziesięć państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz Cypr (Malta wycofała swą kandydaturę w październiku 1996 roku) przedstawiło wtedy swoją prośbę o przyjęcie do Unii Europejskiej. Unia musiała zareagować na taki napór „nowych” państw bloku wschodniego. W następstwie drobiazgowej analizy kwestionariuszy przekazanych do krajów EŚW na temat ich instytucji i bieżących reform, Komisja zaleciła otwarcie negocjacji przystąpieniowych z Estonią, Węgrami, Polską, Republiką Czeską i Słowenią. Te kraje zostały ocenione jako najbardziej zdolne do wypełnienia kryteriów ustalonych przez Radę Europejską z Kopenhagi z czerwca 1993 roku. Mimo tej rekomendacji, również Bułgaria, Łotwa, Litwa, Rumunia i Słowacja nadal są kandydatami do Unii Europejskiej. Rada Europejska z Luksemburga z 13 grudnia 1997 roku wyznaczyła państwa, z którymi można zacząć negocjacje: na podstawie opinii Komisji proces przystępowania zostanie uruchomiony z państwami Europy Środkowo-Wschodniej i z Cyprzem.

Wcześniej rozpocznie się „konferencja europejska gromadząca państwa członkowskie i państwa europejskie pragnące przystąpić do Unii” i dzielić „jej wartości oraz wewnętrzne i zewnętrzne cele”. Ta konferencja powinna odbyć się najpierw z Cyprzem, potem z krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Turcją.

Konferencja Europejska będzie międzynarodowym forum konsultacji politycznej, której celem będzie omówienie kwestii interesujących wszystkich uczestników, aby roz-

winąć i zintensyfikować ich współpracę w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, sprawiedliwości i spraw wewnętrznych oraz w innych dziedzinach, zwłaszcza w ekonomii i współpracy regionalnej. Pierwsza konferencja miała miejsce 12 marca 1998 roku w Londynie. Turcja nie była reprezentowana.

Proces przystępowania został uruchomiony 30 marca 1998 roku wraz z wprowadzeniem specjalnego układu ramowego. Jest on ściśle powiązany ze strategią przedwstąpieniową, której celem jest doprowadzenie do jak największego zbliżenia państw członkowskich do zdobyczy wspólnotowych już przed przystąpieniem. W tej perspektywie pomoc przedwstąpieniowa zostanie w znaczącym stopniu zwiększona i oprócz programu PHARE obejmie też pomoc dla rolnictwa i instrument strukturalny dla popierania działań analogicznych do funduszu spójnościowego. W Agendzie 2000 Komisja proponuje zarezerwowanie aż do roku 2006 dla nowych przystępujących 45 miliardów euro, z czego 7 miliardów w formie pomocy przedprzystąpieniowej.

Dla Cypru przewidziano specjalną procedurę przedwstąpieniową z racji poziomu jego rozwoju i zaawansowanej asymilacji zdobyczy wspólnotowych.

31 marca 1998 roku rozpoczęły się negocjacje przystąpieniowe w formie międzyrządowych konferencji dwustronnych z Cyprzem, Estonią, Węgrami, Polską, Republiką Czeską i Słowenią. Jednak przygotowanie negocjacji przystąpieniowych z innymi krajami kandydującymi zostanie przyspieszone.

Zainicjowane rozszerzenie Unii Europejskiej stanowi dla niej szczególne wyzwanie, zważywszy na liczbę państw kandydujących, liczbę ich ludności i znaczne różnice w rozwoju w stosunku do średniej wspólnotowej. Jak doprowadzić do sukcesu integracji 110 milionów ludzi, stanowiących jedną piątą ogółu ludności Unii, przynoszących jednak mniej niż 5% średniego dochodu na mieszkańca?

Będzie to zadaniem instytucji w najbliższym dziesięcioleciu, a ich obowiązkiem będzie również czuwanie nad poprawą własnych procedur podejmowania decyzji, aby uniknąć wewnętrznego paraliżu czy rozkładu Unii.⁵

Stosunki Unii Europejskiej z Turcją

Wspólnota Europejska zawarła związki kontraktowe z Turcją już w 1963 roku wraz z podpisaniem porozumienia o stowarzyszeniu, którego celem jest unia celna. Trzeba jednak było czekać aż do 31 grudnia 1995 roku, aby układ ustanawiający unię celną między Unią Europejską a Turcją wszedł w życie. Ten układ pozwala na natychmiastowe i obopólne zniesienie ceł na produk-

ty przemysłowe. Turcja zobowiązuje się do przyjęcia wspólnych taryf celnych.

Ale Turcja zawsze dążyła do rozszerzenia swych relacji z Unią wykraczających poza ramy unii celnej. Dlatego 14 kwietnia 1987 roku zgłosiła swą kandydaturę do Unii.

Szczególny przypadek Turcji od lat jest tematem ostrych dyskusji. Rada Europejska z Luksemburga z 13 grudnia 1997 potwierdziła, że „Turcja jest kandydatem do przystąpienia do Unii Europejskiej” i zaprosiła ją do przyłączenia się do konferencji europejskiej, „która zgromadzi państwa członkowskie Unii oraz kraje europejskie pragnące do niej przystąpić i dzielące jej wartości oraz wewnętrzne i zewnętrzne cele”. Jednak mając na względzie obecne warunki polityczne i ekonomiczne uznano, że kryteria przystąpienia nie zostały jeszcze spełnione. Niemniej jednak zapoczątkowano strategię opartą zwłaszcza na pogłębieniu układu o stowarzyszeniu.

Kraje byłego Związku Radzieckiego

Rozkład Związku Radzieckiego i przejście tych nowych niezależnych państw do gospodarki rynkowej stało się dla Unii Europejskiej okazją do potwierdzenia swej solidarności z tymi krajami (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Kazachstan, Kirgizja, Mołdawia, Uzbekistan, Rosja, Tadżykistan, Turkmenia, Ukraina) oraz z Mongolią. Na wzór programu PHARE powstał program TACIS, który pozwala na udzielanie pomocy technicznej i ekonomicznej tym krajom, aby mogły one przejść do gospodarki rynkowej. Ten program wspiera wiele sektorów: bezpieczeństwa nuklearnego, energii, środowiska, reformy administracji publicznej, tworzenie przedsiębiorstw itd. W ten sposób Unia Europejska udzieliła tym krajom

⁵ Deklaracja Rady Europejskiej z Luksemburga z 13 grudnia 1997 roku: „Rozszerzenie Unii wymaga uprzedniego umocnienia i poprawy funkcjonowania instytucji zgodnie z rozporządzeniami Traktatu Amsterdamskiego w sprawie instytucji”.

największej pomocy, poświęciwszy na nią 2,27 miliardów euro w latach 1991-1995.

Równoległe z programem TACIS z niektórymi krajami zawarto bezpośrednie porozumienia. I tak układy o partnerstwie, zawarte w 1994 roku między Unią Europejską, Rosją i Ukrainą, zmierzają do stworzenia do końca wieku strefy wolnego handlu, popierania rozwoju prawdziwej gospodarki rynkowej i stabilizacji walut tych dwóch wielkich partnerów.

Układ tymczasowy między Unią a Rosją, który wszedł w życie 1 lutego 1996 roku,

odpowiada handlowej części układu o partnerstwie podpisanego w czerwcu 1994 roku i wprowadzonego w życie 1 grudnia 1997 roku. Ten układ ma na celu przede wszystkim umożliwienie skorzystania przez Rosję z klauzuli najbardziej uprzywilejowanego państwa. Oprócz tego układu handlowego wprowadzono też struktury służące rozwojowi dialogu politycznego.

Jednak na razie kraje te, z braku odpowiedniej infrastruktury nie są rzeczywistymi kandydatami do Unii Europejskiej, muszą skupić się nad swym własnym odrodzeniem.

UNIA EUROPEJSKA W ŚWIECIE

Potęga polityczna czy regionalne ugrupowanie ekonomiczne? Partner handlowy otwarty na innych czy sfera protekcjonizmu? Kraje trzecie różnie dziś postrzegają Unię Europejską. Zależy to jest od charakteru stosunków ekonomicznych, dyplomatycznych, kulturalnych czy strategicznych, które Unia nawiązała z każdym z nich.

Czy Unia Europejska, pierwsza potęga handlowa świata, stanie się olbrzymem politycznym? Traktat z Maastricht umożliwi państwom członkowskim stworzenie i wdrożenie dwóch podstawowych narzędzi, które zapewnią im siłę: wspólnej waluty i wspólnej obrony. Ale Piętnastka musi wykazać się wystarczającą wolą polityczną, aby wspólnie wykonywać swą suwerenną władzę w dziedzinach, które są jej sercem.

Kierunek obrany przez założycieli pozwolił już na pokonanie znacznego odcinka na drodze ku tożsamości europejskiej. Jej konkretnym wyrazem było wprowadzenie wspólnych taryf celnych w 1968 roku jako zewnętrznej przeciwwagi dla zniesienia opłat celnych i kontyngentów wewnętrznych. Ponieważ gospodarka europejska opiera się głównie na przetwarzaniu bogactw naturalnych na produkty o wysokiej wartości dodanej, Wspólnota starała się o rozwinięcie systemu wymiany handlowej na szczeblu globalnym. W tonie GATT-u, a później Światowej Organizacji Handlu, których członkami na mocy kontraktów są państwa Unii, ale których główne porozumienia międzynarodowe podpisywała Unia jako taka, odegrała ona wiodącą rolę w ramach poszczególnych „cykli” pogłębiania li-

beralizacji. Traktat Rzymski przyznaje instytucjom Unii wyłączność na negocjowanie opłat celnych, stosowanie norm ochronnych, działania antydumpingowe i kodeks przekazywania rynków publicznych.

Wyważony średni poziom opłat celnych od towarów przemysłowych wwożonych na teren Unii nie sięga 5%. W 1994 roku Unia zawarła nową umowę ze swymi partnerami z Rundy Urugwajskiej dotyczącą wymiany usług i produktów rolnych. Dyskusje na tematy rolne rzuciły światło na rozbieżności między producentami żywności po dwóch stronach Atlantyku. Unia była w stanie skutecznie bronić punktu widzenia swoich członków tylko dlatego, że okazała się zjednoczona.

Zakończenie procesu tworzenia rynku wewnętrznego w 1993 roku przyniosło w rezultacie pogłębienie wspólnej polityki handlowej. Następuje stopniowe znoszenie ograniczeń importu, które dotąd mogły być narzucane przez poszczególne państwa członkowskie, i wewnętrzne równomierne rozmieszczanie towarów „drażliwych” – samochodów i urządzeń elektronicznych (pochodzących z Japonii), tekstyliów i stali. Światowa Organizacja Handlu, stanowiąca jedną z najbardziej pozytywnych zdobyczy Układów z Marrakeszu, stanie się, z inspiracji Europy, narzędziem zażegnania sporów handlowych na skalę światową.

Czy zewnętrzny wymiar wielkiego rynku uczyni z Unii „fortecę” protekcjonizmu czy „sito”, przez które przevalą się wszystkie wiatry konkurencji i które będzie niezdolne do ochrony swych producentów? Unia, licząca trzysta siedemdziesiąt trzy miliony konsumentów, mająca wysoki poziom dochodów i zharmonizowane normy, jest szczególnie atrakcyjnym partnerem dla eksporterów z krajów trzecich. Obecnie jest ona w stanie wyegzekwować od swoich partnerów respektowanie reguł gry zapewniającej zdrową konkurencję i podobne warunki wzajemnego dostępu do rynków.

Trzeba też właściwie ocenić wpływ wdrażania unii ekonomiczno-walutowej na miejsce, jakie powinna zajmować waluta europejska w międzynarodowym systemie walutowym. Stabilność strefy, w której w użyciu jest jedna waluta, oferuje znaczne korzyści europejskim i światowym inwestorom. Wyeliminuje ona koszty transakcji związane dzisiaj z istnieniem różnych dewiz państwowych. Wielkie przedsiębiorstwa, jak i kraje trzecie, będą zmuszone do stworzenia sporej rezerwy finansowej w euro, co uchroni je od wahań kursu dolara i jena.

Unia, jako potęga ekonomiczna, handlowa i walutowa, może stać się potęgą polityczną, jeśli rozwinie wszystkie swoje możliwości, o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej. Już samo oddzielenie zewnętrznych działań gospodarczych od działań dyplomatycznych okazuje się sztuczne, kiedy chodzi o zastosowanie go w konkretnych przypadkach. Decyzje o charakterze politycznym, podejmowane drogą procedury typu międzyrządowego, wymagają aktów wspólnotowych jako instrumentów ich realizacji. Sankcje przeciw Argentynie podczas wojny na Malwinach i przeciw Irakowi w sierpniu 1990 roku zostały uchwalone i zastosowane w ramach instytucji wspólnotowych. Kiedy Unia występuje na forum

międzynarodowym, czy będzie to OBWE czy ONZ, niemożliwe okazuje się oddzielenie ekonomii od polityki, gdy chodzi o prowadzenie globalnych działań, potwierdzających wiarygodność zobowiązań europejskich. Dlatego też Unia Europejska jest reprezentowana w ONZ w charakterze obserwatora, zarówno przez stałą delegację Komisji, jak i przez państwa aktualnie przewodniczące Radzie. Unia Europejska jako taka podpisała około pięćdziesięciu konwencji i układów zawartych pod auspicjami Narodów Zjednoczonych i uczestniczyła w licznych konferencjach międzyrządowych, jak światowy szczyt na temat wyżywienia czy też ocieplania się klimatu na ziemi w Kioto w grudniu 1997 roku.

Unia Europejska, działając w ramach struktur wielostronnych, wierna jest swemu pierwotnemu powołaniu: popieraniu ugrupowań i wspólnych działań, zarówno własnych, jak i innych krajów.

Wielki partner najbardziej uprzemysłowionych państw świata

Dla Stanów Zjednoczonych tworząca się Europa jest zarazem sojusznikiem uznającym te same wartości, jak i konkurentem technologicznym i handlowym. Deklaracja transatlantycka podpisana 20 listopada 1990 roku między Stanami Zjednoczonymi a Wspólnotą Europejską i jej członkami uroczyście potwierdza wsparcie polityczne, jakie zgodnie z tradycją Waszyngton kieruje do każdego nowego demokratycznego i stabilnego partnera europejskiego. Sojusz polityczny i strategiczny, który łączy liczne kraje Unii i Stany Zjednoczone w ramach Paktu Północnoatlantyckiego, pozwolił na złagodzenie konfliktów handlowych dotyczących produktów handlowych, stali i aeronautyki. W ramach nowego programu transatlantyckiego uchwalonego w grudniu 1995 roku zorganizowano dwa szczyty Unia Eu-

ropejska-Stany Zjednoczone w celu omówienia różnych dziedzin współpracy. Wskutek głębokich przemian w sytuacji międzynarodowej pod koniec wieku, a szczególnie zakończenia zimnej wojny, sojusznicy stanęli przed koniecznością ponownego zdefiniowania więzi transatlantyckiej. Współpraca europejsko-amerykańska musi mieć nowe cele i zharmonizować wysiłki, aby poradzić sobie z nowymi niebezpieczeństwami związanymi z rozprzestrzenianiem broni atomowej, żądaniami mniejszości, międzynarodową przestępczością, przemytem narkotyków oraz napięciami związanymi z migracją ludności. Pod względem wymiany handlowej i inwestycji Unia Europejska jest pierwszym partnerem Stanów Zjednoczonych i jedynym, z którym stosunki są zrównoważone. Musi jednak stawiać czoła pewnym podejmowanym przez Kongres Stanów Zjednoczonych próbom uciekania się do rozwiązań jednostronnych lub pozaterytorialnych (prawa Helmsa-Burtona i Amato-Kennedy'ego), które godzą w interesy europejskie w świecie). Stopniowe tworzenie się euro i jego atrakcyjność mogłyby stać się konkurencją dla dolara w jego roli waluty rezerwowej.

Stosunki z Japonią, drugim wielkim partnerem ze świata przemysłu, również mają ogromne znaczenie. Europejczycy od dawna starają się o większe otwarcie rynku japońskiego, co stanowiłoby niezbędną przeciwwagę dla spektakularnej ekspansji towarów japońskich na rynku europejskim. Unia Europejska próbuje pogłębić swą współpracę z Japonią, zwłaszcza w ramach dialogu politycznego i stosunków handlowych.

Stosunki między UE a krajami śródziemnomorskimi: w stronę nowej współpracy śródziemnomorskiej

W stosunku do krajów południowego wybrzeża Morza Śródziemnego, które z racji swej bliskości geograficznej, zbieżności historycznych i kulturowych, istniejących i potencjalnych ruchów migracyjnych, są ważnymi partnerami Europy, Unia tradycyjnie już prowadzi politykę integracji regionalnej, zwaną „globalnym podejściem śródziemnomorskim”.

Śródziemnomorscy sąsiedzi należeli do pierwszych, którzy nawiązali z nią stosunki ekonomiczne i handlowe. Kraje te są ważnymi partnerami Unii i to nie tylko handlowymi. Z niektórymi krajami członkowskimi łączą je ponadto szczególne więzi historyczne i kulturalne.

Unia jest związana z większością krajów śródziemnomorskich układami o stowarzyszeniu lub współpracy:

– Cypr, Malta i Turcja związane są z Unią układami o stowarzyszeniu, powoli tworzona jest między nimi unia celna. Wszystkie oficjalnie zgłosiły swe kandydatury do Unii (Turcja w 1987 roku, Cypr i Malta w 1990 roku). Ale tylko prośba Cypru zyskała przychylną opinię Komisji;

– kraje Maghrebu (Algieria, Maroko i Tunezja), Machreku (Egipt, Jordania, Liban, Syria i Terytoria Palestyńskie) oraz Izrael związane są z Unią układami o współpracy obejmującymi handel, przemysł oraz pomoc techniczną i finansową.

Parlament Europejski zażądał modyfikacji polityki Unii, której sukcesy uznał za względne. Parlament Europejski życzy sobie wprowadzenia globalnej i bardziej zrównoważonej polityki. Przyszłość niesie bowiem poważne wyzwania: ryzyko konfliktów i niestabilności, galopujący przyrost ludności, wzrost bezrobocia (do ponad 20%), zaburzenia równowagi płatniczej, zadłużenie zewnętrzne, niewystarczający wewnętrzny wzrost ekonomiczny i zalew importowanych produktów żywnościowych. Unia musi przyczynić się do rozwoju gospodarki przedsiębiorstw. Priorytet powinny mieć: środowisko, transport, energia i współpraca regionalna. Takie samo stanowisko zajęła Komisja Europejska.

W odpowiedzi na te wyzwania Unia Europejska zdecydowała się na nową politykę śródziemnomorską, na którą składają się trzy fazy:

- w 1992 roku Wspólnota wyznaczyła cel partnerstwa europejsko-maghrebskiego;
- w 1993 Unia Europejska rozpoczęła trwałą współpracę z Izraelem i jego arabskimi sąsiadami w łonie Machreku;
- te dwie inicjatywy doprowadziły do zapoczątkowania szerokiego partnerstwa europejsko-śródziemnomorskiego, w ramach którego przeprowadzono negocjacje na temat układów o stowarzyszeniu z Izraelem, Marokiem i Tunezją.

W listopadzie 1995 roku Unia Europejska rzuciła podwaliny pod nowe partnerstwo europejsko-śródziemnomorskie podczas konferencji w Barcelonie, w której uczestniczyły wszystkie państwa członkowskie UE i państwa basenu Morza Śródziemnego (z wyjątkiem Libii, Albanii i krajów byłej Jugosławii). Ta konferencja pozwoliła na określenie kształtu nowego partnerstwa obejmującego:

- dialog polityczny oparty zwłaszcza na mechanizmach uregulowań pokojowych i kontroli zbrojeń oraz partnerstwo w zakresie bezpieczeństwa między krajami uczestniczącymi w nim;
- nasilenie międzyregionalnych stosunków ekonomicznych i handlowych. Wielkim zadaniem jest utworzenie europejsko-śródziemnomorskiej strefy wolnego handlu do 2010 roku w poszanowaniu reguł Światowej Organizacji Handlu. Wyroby przemysłowe będą mogły być wtedy wprowadzane na rynek ponadśródziemnomorski bez uiszczania opłat celnych. Obszar ten stanie się największą strefą bezcłową świata liczącą ponad 600 milionów konsumentów;

– partnerstwo w dziedzinie socjalnej, kulturalnej i ludzkiej.

W późniejszym czasie między Unią Europejską a krajami śródziemnomorskimi nawiązano wiele kontaktów. Dlatego druga konferencja ministerialna na Malcie w dniach 15 i 16 kwietnia 1997 roku pozwoliła na potwierdzenie kierunków przyjętych w Barcelonie. Jednak pogorszenie stosunków izraelsko-arabskich, a zwłaszcza sytuacji na Terytoriach Palestyńskich osłabiło znaczenie tych konferencji.

W okresie 1995-1999 krajom śródziemnomorskim udzielono pomocy finansowej w wysokości 4,685 miliardów euro.

Unia Europejska uczestniczy w wielu ważnych projektach rozwoju ekonomicznego i społecznego w krajach śródziemnomorskich, zwłaszcza przez udzielanie długoterminowych kredytów z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Unia Europejska stała się tym samym największym ofiarodawcą, wspomagającym rozwój Terytoriów Palestyńskich (45% pomocy międzynarodowej) i w pełni przyczynia się do reformy struktur ekonomicznych i politycznych krajów południowego wybrzeża Morza Śródziemnego.

Afryka, Ameryka Łacińska, Azja

Stosunki Europy z Afryką Saharyjską sięgają samych początków Traktatu Rzymskiego z 1957 roku, który to akt uczynił z krajów i terytoriów zamorskich niektórych państw członkowskich kraje stowarzyszone. Proces dekolonizacji zapoczątkowany w latach sześćdziesiątych przekształcił tę więź w stowarzyszenie innego typu. Na podstawie artykułu 310 (dawniej 238) Traktatu o EWG łączy ono kraje suwerenne. Dzisiaj 71 krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku cieszy się uprzywilejowanymi stosunkami z WE w ramach czwartej konwencji

z Lomé, podpisanej na lata 1990-2000. Wysokość pomocy finansowej została powtórnie wynegocjowana w 1995 roku. Na rozwój tych stosunków przeznaczona jest kwota 13,3 miliardów euro w formie subwencji i niskooprocentowanych pożyczek przyznawanych za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Rozwoju na finansowanie programów inwestycji ekonomicznych i społecznych w krajach Afryki, Karaibów i Pacyfiku. Zagwarantowana jest również współpraca przemysła i rolna.

Konwencja umożliwiła wwiezienie na rynek Piętnastki 99% towarów przemysłowych krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP) bez opłat celnych i to bez wzajemności. Oryginalny mechanizm – Stabex – daje pewną gwarancję stabilności zysków, które państwom AKP przynosi eksport czterdziestu ośmiu produktów rolnych. Ten mechanizm stosowany jest również w dziedzinie produktów górniczych w ramach tzw. systemu Sysmin. Konwencja z Lomé określa również relacje na szczeblu instytucji – Rady Ministrów, Komitetu Ambasadorów i Zgromadzenia Parytetowego AKP-EWG, w łonie którego Parlament Europejski reprezentowany jest przez posłów europejskich.

Różne spotkania przedstawicieli AKP i Unii Europejskiej doprowadziły ich do uświadomienia sobie konieczności ożywienia partnerstwa AKP-UE. Parlament Europejski proponuje dziewięć głównych kierunków, według których powinny przebiegać nowe relacje między Unią Europejską a krajami AKP w najbliższych latach. Proponuje się, aby utrzymując Konwencję z Lomé bez zmieniania jej ram geograficznych, rozszerzyć jej treść, wprowadzając wymiar polityczny, co sprzyjałoby umocnieniu demokracji i poszanowania praw człowieka.

Głównym celem nowej konwencji byłaby walka z ubóstwem, dlatego wysiłki muszą koncentrować się na krajach najuboższych.

Konieczna jest ponowna analiza specyficznych narzędzi współpracy AKP-UE (Stabex i Sysmin), aby położyć kres zależności krajów AKP od małej ilości podstawowych produktów.

To nowe partnerstwo powinno stać się kolejnym impulsem dla prowadzonej przez Unię Europejską w stosunku do krajów AKP polityki rozwoju.

Współpraca między Unią a krajami Azji i Ameryki Łacińskiej nie ma tak wyraźnej struktury. Rozwijające się kraje tych regionów korzystają z systemu ogólnych preferencji, zapewniającego uprzywilejowane traktowanie ich eksportu i pomoc finansową. Ramowe układy o współpracy zostały podpisane między Unią a Meksykiem, Argentyną, Brazylią i Urugwajem oraz krajami Paktu Andyjskiego (Boliwią, Ekwadorem, Kolumbią, Peru, Wenezuelą). W następstwie Rady Europejskiej z Madrytu z grudnia 1995, życzącej sobie umocnienia partnerstwa między Unią Europejską a krajami Ameryki Łacińskiej, Wspólnota postanowiła pogłębić ją w trzech zakresach: reformy instytucjonalnej i konsolidacji procesu demokratycznego, walki z ubóstwem i marginalizacją społeczną, oraz wspierania reform ekonomicznych. Partnerzy z tego regionu i z Unii Europejskiej spotykali się wielokrotnie, na przykład na konferencji w San José, czy na spotkaniu Grupy z Rio. Oprócz tych kontaktów wdraża się stopniowo międzyregionalne układy ramowe z Argentyną i Meksykiem.

Stosunki Unii Europejskiej z Azją opierają się na „nowej strategii azjatyckiej”, uchwalonej przez Radę Europejską z Essen z grudnia 1994 roku. Zmierza ona do rozwoju re-

lacji w dziedzinie handlu i współpracy przemysłowej oraz nasilenia współpracy w zakresie promowania inwestycji, współpracy między przedsiębiorstwami, badań naukowych i rozwoju.

Pierwszy szczyt Europa-Azja w Bangkoku 1 i 2 marca 1996 roku był okazją do umocnienia „słabego ogniwa” trójkąta Europa-Azja-Stany Zjednoczone. Partnerzy określili wspólne kierunki, zobowiązując się do stworzenia „otwartego” systemu wymiany wielostronnej i „nie dyskryminującej” liberalizacji. To pogłębione partnerstwo powinno pozwolić Unii Europejskiej na umocnienie swych pozycji w Azji, która jest jej pierwszym partnerem handlowym (23% handlu zagranicznego Unii).

Unia jest najważniejszym partnerem krajów rozwijających się, niezależnie od tego, czy działa za pośrednictwem swych instytucji, czy przez państwa członkowskie. W sferze handlu pochłania 21,5% ich eksportu. Udziała 36% całej pomocy światowej (pomoc krajom AKP stanowi 33,8% sum przeznaczonych na pomoc w 1995 roku, krajom południowego wybrzeża Morza Śródziemnego – 11%, krajom Ameryki Łacińskiej i Azji – 18%). Dwie trzecie tej pomocy poświęcone jest finansowaniu projektów rozwojowych, jedna trzecia przeznaczana jest na pomoc żywnościową. Czy te wysiłki wystarczą? Europa będzie musiała stawić czoła ogromnym wyzwaniom w postaci rosnącej przepaści między dochodami kumulowanymi w tak bliskich geograficznie, a tak oddalonych pod względem rozwoju strefach.

PYTANIE O ARCHITEKTURĘ EUROPY XXI WIEKU

Proces jednoczenia kontynentu, zapoczątkowany spotkaniem sześciu państw założycielskich, które w 1993 roku objęło dziewięć państw, w 1981 roku dziesięć, w 1985 – dwanaście i w 1995 – piętnaście niedługo zamknie się rozszerzony do 25. A proces zjednoczenia będzie trwał nadal. Pojednanie narodów i odbudowa gospodarki na zachodzie Europy były ogromnym wyzwaniem okresu powojennego; pół wieku później jest ono równie wielkie. Kraje dotychczas neutralne uznają dziś atrakcyjność Unii i przyłączają się do niej. Nowe demokracje, zrodzone po rozpadzie bloku komunistycznego, oczekują od swych sąsiadów solidarności i wspólnego tworzenia nowego losu. Historia i geografia starego kontynentu będą mogły wreszcie się pojednać.

Teraz, kiedy nowa Unia Europejska ustanowiona przez Traktat z Maastricht, stała się przedsięwzięciem otwartym na całą Europę, państwa członkowskie i państwa kandydujące muszą odpowiedzieć razem na nowe pytanie: jak rozszerzać Unię Europejską, posiadającą instytucje pomyślane dla ograniczonej liczby członków, bez osłabiania ich mechanizmów decydowania i osobowości politycznej Unii? Jak pobudzać chęć do wspólnego życia tylu narodów mających różne korzenie i kulturę oraz pragnienie wspólnego sprawowania części ich suwerennej władzy?

Paradoksem byłoby, gdyby metoda wspólnotowa, która okazała się tak skuteczna i dzięki której Europa stała się tak silna i zwarta, miała być zagrożona przybyciem nowych państw członkowskich. Takie ryzyko istnieje, ale nie należy go przeceniać. Natura prawna zdobyczy wspólnotowych nakazuje każdemu krajowi kandydującemu przyjęcie istniejącego ustawodawstwa i udział we wspólnej polityce bez żadnych odstępstw, z wyjątkiem tych, które zostały wynegocjowane w okresach przejściowych.

Zarysowana w Maastricht ambitna perspektywa unii ekonomiczno-walutowej, która ma wejść w życie najpóźniej w 1999 roku i unii politycznej, mającej objąć wspólną politykę zagraniczną i obronność już należą do zdobyczy wspólnotowych. W postępowaniu krajów aspirujących do członkostwa w Unii, dziś czy w przyszłości, nie powinno być żadnej dwuznaczności. Unia nadal będzie czerpała siłę z codziennego praktykowania reguł i zachowań, które od samego początku jej istnienia wyróżniają ją spośród klasycznych ugrupowań międzynarodowych. Unia Europejska, będąca strukturą pośrednią między organizacją współpracy międzyrządowej a federacją, opiera się zarazem na poszanowaniu zasady pomocniczości i na prowadzeniu wspólnej działalności. Powołaniem Unii jest docelowe zjednoczenie wszystkich demokratycznych krajów kontynentu. Ale proces ten będzie oczywiście stopniowy i uzależniony od poziomu politycznego i ekonomicznego rozwoju każdego z państw członkowskich.

Nie jest tu możliwe nakreślenie precyzyjnych konturów powstającej budowli, można jednak przyjąć następującą hipotezę, która bierze pod uwagę rzeczywistość lat dziewięćdziesiątych:

- Unia Piętnastu kontynuuje pogłębienie ekonomiczne, walutowe i polityczne zgodnie z postanowieniami Traktatu z Maastricht i aplikując Traktat Amsterdamski. Porozumienia międzyinstytucjonalne wzmacniają „kładki” łączące instytucje i mechanizmy wspólnotowe z polityką współpracy dyplomatycznej. Parlament Europejski w pełni realizuje swoje nowe prawa w dziedzinie współdecydowania;

– W następstwie nowego procesu rewizji traktatów, instytucje zostają dostosowane do skutków, jakie najbliższe rozszerzenia wywrą na ich funkcjonowanie i ich skuteczność. Współpraca w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych zostanie wsparta doskonalszymi środkami działania. Wspólna polityka zewnętrzna

i obronność będą opierać się na nowych, wiarygodnych strukturach oraz na zwiększonych kompetencjach Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE) i na jej powiązaniu z instytucjami wspólnotowymi;

– Unia Europejska, oparta na Wspólnocie Europejskiej i na unii politycznej, utwier-

dza swą tożsamość polityczną w łonie OBWE i Paktu Północnoatlantyckiego, które stają się wielkim forum, gdzie dyskutuje się o bezpieczeństwie półkuli północnej. Ponadto odgrywa ona wiodącą rolę w zacieśnianiu więzi Północ-Południe, zarówno w ramach konwencji z Lomé, jak i konwencji oraz organizmów wielostronnych (ONZ, Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju);

- Negocjacje z krajami EŚW i Cyprem zgodnie z ich możliwościami rozkładają się na okres od 1998 roku do początku przyszłego wieku;
- Kraje członkowskie strefy euro uzgadniają regularnie postępy zbliżania ekonomicznego i walutowego oraz rozwój polityki budżetowej, fiskalnej i społecznej, którą to zbliżanie pociąga za sobą. Niektóre państwa czynią użytek z ogólnej klauzuli zawartej w Traktacie Amsterdamskim na temat wzmożonej współpracy w celu zdynamizowania pewnych sektorów współpracy;

– Unia Europejska dwudziestu pięciu członków stanie się rzeczywistością pod koniec najbliższego dziesięciolecia. Europa polityczna, handlowa, walutowa i strategiczna została już zorganizowana. W następstwie stale ponawianych próśb Parlamentu Europejskiego, Unia tworzy teraz konstytucję określającą stosunki między Unią, państwami członkowskimi i obywatelami.

Ta wizja architektury europejskiej z początku przyszłego wieku, z konieczności schematyczna i niepewna, zakłada, że państwa członkowskie obecnej Unii Europejskiej pozwolą jej na odegranie zasadniczej roli „motoru” całego kontynentu i że bez zastrzeżeń będą uczestniczyć w realizacji planów politycznych nakreślonych w Traktacie. A uda im się to tylko wtedy, gdy będą konsekwentnie kroczyć drogą, na którą wstąpiły w dniu narodzin Wspólnoty.

KALENDARIUM INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

1950

9 maja

Robert Schuman, Minister Spraw Zagranicznych Francji, proponuje w przemówieniu zainspirowanym przez Jeana Monnet, powołanie organizacji sprawującej pieczę nad zasobami węgla i produkcją stali, należącymi do Francji i Republiki Federalnej Niemiec, ale otwartej na inne kraje europejskie.

1951

18 kwietnia

Szóstka (Dania, Francja, Belgia, Holandia, Luksemburg, Irlandia) podpisuje w Paryżu Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWWS).

1952

27 maja

W Paryżu zostaje podpisany traktat powołujący do istnienia Europejską Wspólnotę Obronną.

1954

30 sierpnia

Francuskie Zgromadzenie Narodowe odrzuca Traktat o Unii Obronnej.

20 do 23 października

Porozumienia Paryskie w następstwie Konferencji Londyńskiej określają sposoby rozszerzania Paktu Brukselskiego, który staje się Unią Zachodnioeuropejską (UZE).

1955

1 i 2 czerwca

Ministrowie Spraw Zagranicznych Szóstki zebrani na Konferencji w Messynie, postanawiają objąć integracją europejską całą gospodarkę.

1957

25 marca

W Rzymie zostają podpisane traktaty ustanawiające Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Euratom.

1958

1 stycznia

W życie wchodzi Traktaty Rzymskie. Siedzibą Komisji EWG i Euratomu zostaje Bruksela.

1960

4 stycznia

Podpisana zostaje Konwencja Sztokholmska ustanawiająca, z inicjatywy Zjednoczonego Królestwa, Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu.

1962

30 lipca

W życie wchodzi wspólna polityka rolna.

1963

14 stycznia

Generał de Gaulle ogłasza na Konferencji prasowej, że Francja stawia weto wejściu Zjednoczonego Królestwa do EWG.

20 lipca

W Yaunde podpisana zostaje Konwencja o Stowarzyszeniu EWG i osiemnastu krajów afrykańskich.

1965

Kwiecień

Podpisany zostaje Traktat o połączeniu organów wykonawczych trzech Wspólnot (EWWS, EWG, EURATOM), powołujący jedną Radę i jedną Komisję. Wchodzi on w życie 1 lipca 1967 roku.

1966

29 stycznia

Zawarty zostaje kompromis zwany „luksemburskim”. Francja zgadza się zająć ponownie swoje miejsce w Radzie w zamian za utrzymanie zasady jednomyślności, kiedy w grę wchodzi „bardzo ważne interesy”.

1968

1 lipca

Półtora roku przed przewidywanym terminem znosi się ostatnie wewnątrzspółnotowe opłaty celne za towary przemysłowe, a wprowadza wspólną takse zewnętrzną.

1969

1 i 2 grudnia

Szczyt w Hadze. Szeffowie państw i rządów zarządzają przejście do ostatecznej fazy tworzenia Wspólnoty, uchwalając definitywne przepisy rolne i przyjmując zasadę własnych dochodów EWG.

1970

22 kwietnia

W Luksemburgu zostaje podpisany traktat umożliwiający stopniowe finansowanie Wspólnot z dochodów własnych oraz rozszerzenie uprawnień kontrolnych Parlamentu Europejskiego.

30 czerwca

W Luksemburgu zaczynają się negocjacje z czterema krajami kandydującymi do Wspólnoty (Danią, Wielką Brytanią, Irlandią i Norwegią).

1972

22 stycznia

Traktaty o przyjęciu nowych członków (Darii, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Norwegii) zostają podpisane w Brukseli.

24 kwietnia

Ustanowiony zostaje „wąż” walutowy. Szóstka decyduje o ograniczeniu marginesu fluktuacji walut do 2,25%.

1973

1 stycznia

Dania, Wielka Brytania i Irlandia wchodzi do EWG (Norwegowie opowiedzieli się w referendum za nieprzystąpieniem do Wspólnoty).

1974

9 i 10 grudnia

Na szczycie paryskim dziewięciu szefów państw i rządów postanawia spotykać się regularnie na Radzie Europejskiej (trzy razy rocznie), proponuje wybieranie Zgromadzenia Europejskiego w głosowaniu powszechnym i podejmuje decyzję utworzenia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

1975

28 lutego

W Lomé zostaje podpisana Konwencja (Lomé I) między Wspólnotą a czterdziestoma sześcioma państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku.

22 lipca

Podpisano Traktat wzmacniający uprawnienia budżetowe Zgromadzenia Europejskiego i tworzący Europejski Trybunał Obrachunkowy. Wejdzie on w życie 1 czerwca 1977 roku.

1978

6 i 7 lipca

Podczas szczytu w Bremie Francja i Republika Federalna Niemiec proponują podjęcie współpracy walutowej przez utworzenie Europejskiego Systemu Walutowego, który ma zastąpić „węża”.

1979

13 marca

Europejski System Walutowy zaczyna funkcjonować.

28 maja

Podpisano akt przyjęcia Grecji do Wspólnoty.

7 i 10 czerwca

Odbywają się pierwsze powszechne wybory 410 członków Parlamentu Europejskiego.

31 października

W Lomé podpisana zostaje kolejna konwencja (Lomé II) między Wspólnotą a pięćdziesięcioma ośmioma państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku.

1981

1 stycznia

Grecja wchodzi do Wspólnoty Europejskiej.

1984

28 lutego

Uchwalenie programu ESPRIT poświęconego badaniom naukowym i rozwojowi technik informacyjnych.

14 i 17 czerwca

Odbywają się drugie wybory europejskie.

8 grudnia

W Togo zostaje podpisana trzecia Konwencja z Lomé między Dziesiątką a sześćdziesięcioma sześcioma krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku.

1985

Styczeń

Jacques Delors zostaje mianowany przewodniczącym Komisji Wspólnot Europejskich.

2 do 4 grudnia

Rada Europejska zbiera się w Luksemburgu. Dziesiątka podejmuje wspólną decyzję o rewizji Traktatu Rzymskiego i przyspieszeniu integracji europejskiej poprzez przyjęcie Jednolitego Aktu Europejskiego.

1986

1 stycznia

Hiszpania i Portugalia wchodzi do Wspólnoty.

17 i 28 lutego

Jednolity Akt Europejski zostaje podpisany w Luksemburgu i Hadze.

1987

4 kwietnia

Turcja proponuje swoją kandydaturę do EWG.

1 lipca

Wchodzi w życie Jednolity Akt Europejski,

27 października

UZE uchwała w Hadze wspólną platformę bezpieczeństwa.

1988

Luty

Wprowadzona zostaje reforma finansowania polityki EWG. Powstaje wieloletni plan wydatków (na okres 1988-1992). Zapoczątkowana zostaje reforma funduszy strukturalnych.

1989

Styczeń

Jacques Delors zostaje wybrany na przewodniczącego Komisji na następne cztery lata.

5 i 18 czerwca

Po raz trzeci odbywają się powszechne i bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego.

17 lipca

Austria występuje z prośbą o przyjęcie do EWG.

9 listopada

Pada Mur Berliński.

9 grudnia

Rada Europejska zgromadzona w Strasburgu podejmuje decyzję o zwołaniu konferencji międzynarodowej.

15 grudnia

Podpisano konwencję z Lomé IV z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku.

1990

29 maja

Podpisane zostają porozumienia powołujące do życia Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

19 czerwca

Podpisano Układ z Schengen.

4 i 16 lipca

Malta i Cypr składają prośbę o przyjęcie do Wspólnoty.

3 października

Następuje zjednoczenie Niemiec.

14 grudnia

W Rzymie rozpoczynają się konferencje międzyrządowe poświęcone unii ekonomiczno-walutowej i unii politycznej.

1991

1 lipca

Szwecja prosi o przyjęcie do EWG.

21 października

Zawarto Układ o Europejskiej Przestrzeni Ekonomicznej.

9 i 10 grudnia

Odbywa się Rada Europejska w Maastricht.

1992

7 lutego

Podpisanie Traktatu z Maastricht.

18 marca

Finlandia prosi o przyjęcie do Wspólnoty.

2 maja

W Porto zostaje podpisany Układ o Europejskiej Przestrzeni Ekonomicznej.

2 czerwca

Referendum w Danii odrzuca Traktat z Maastricht.

20 czerwca

Referendum w Irlandii przyjmuje Traktat z Maastricht.

20 września

Traktat z Maastricht zostaje zaaprobowany przez referendum we Francji.

11 i 12 grudnia

W Edynburgu zbiera się Rada Europejska.

1993

1 stycznia

Zapoczątkowany zostaje jednolity rynek europejski.

18 maja

Drugie referendum w Danii przynosi aprobatę Traktatu z Maastricht.

1 listopada

Traktat z Maastricht wchodzi w życie.

1994

1 kwietnia

Węgry występują z prośbą o przyjęcie do Unii Europejskiej.

8 kwietnia

Polska prosi o przyjęcie do Unii.

15 kwietnia

W Marrakeszu podpisano Akt Końcowy negocjacji Rundy Urugwajskiej.

9 i 12 czerwca

Czwarte bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego.

24 i 25 czerwca

Na Korfu odbywa się Europejska Rada Szeffów Rządów.

Sygnowane są akty przystąpienia do Unii Europejskiej Austrii, Finlandii, Norwegii i Szwecji.

16 października

Finlandia aprobuje w referendum Traktat o Przystąpieniu do Unii.

13 listopada

Szwecja aprobuje w referendum Traktat o Przystąpieniu.

27 i 28 listopada

Referendum w Norwegii odrzuca Traktat o Przystąpieniu.

9 grudnia

W Essen ma miejsce Rada Europejska.

1995

1 stycznia

Austria, Finlandia i Szwecja wchodzi do UE.

23 stycznia

Zaczyna się nowa kadencja Komisji (1995-2000), której przewodniczy Jacques Santer.

26 marca

Wchodzi w życie Konwencja z Schengen.

2 czerwca

Odbywa się pierwsze zebranie grupy refleksyjnej poświęcone konferencji międzyrządowej mającej dokonać rewizji traktatów.

12 czerwca

Zawarte zostają Układy Europejskie z Estonią, Łotwą i Litwą.

22 czerwca

Rumunia zgłasza swą kandydaturę do Unii.

26 i 27 czerwca

Rada Europejska obraduje w Cannes. Grupie refleksyjnej mającej przygotować konferencję międzyrządową zostaje przyznany mandat.

27 czerwca

Słowacja składa prośbę o przyjęcie.

27 października

O przyjęcie prosi Łotwa.

24 listopada

Estonia prosi o przyjęcie.

27 i 28 listopada

Konferencja europejsko-śródziemnomorska w Barcelonie.

8 grudnia

Litwa składa prośbę o przyjęcie.

14 grudnia

Bulgaria prosi o przyjęcie.

15 i 16 grudnia

Rada Europejska w Madrycie.

1996

16 stycznia

Prośbę o przyjęcie składa Słowenia.

17 stycznia

Republika Czeska prosi o przyjęcie.

29 marca

Otwarcie konferencji międzyrządowej podczas Rady Europejskiej w Turynie.

21 i 22 czerwca

Rada Europejska we Florencji.

13 i 14 grudnia

Rada Europejska w Dublinie.

1997

17 lutego

Wystąpienie Jacques'a Santera w Parlamencie Europejskim na temat choroby „szalonych krów”.

16 i 17 czerwca

Rada Europejska w Amsterdamie.

16 lipca

Prezentacja Agendy 2000 Parlamentowi Europejskiemu.

2 października

Podpisanie w Amsterdamie „skonsolidowanego” traktatu.

20 i 21 listopada

Szczyt w Luksemburgu poświęcony zatrudnieniu.

12 i 13 grudnia

Rada Europejska w Luksemburgu.

1998

1 stycznia

Początek prezydencji brytyjskiej.

30 marca

Zapoczątkowanie procesu przystąpieniowego dziesięciu krajów Europy Środkowo-Wschodniej kandydujących do Unii i Cypru – po którym nastąpił szereg międzyrządowych konferencji dwustronnych, na początek z Cyprzem, Węgrami, Polską, Estonią, Republiką Czeską i Słowenią.

31 marca

Schengen: zniesienie kontroli osób na granicach lądowych Włoch.

Od 1 do 3 maja

Rada ministrów finansów Piętnastki i Rada Europejska. Decyzja o krajach gotowych do wejścia w trzecią fazę unii ekonomiczno-walutowej.

15 i 16 czerwca

Rada Europejska w Cardiff.

1 lipca

Początek prezydencji austriackiej.

1999

1 stycznia

Początek prezydencji niemieckiej.

Wiosna

Wybory europejskie.

1 lipca

Początek prezydencji finlandzkiej.

1 grudnia
Wejście Grecji do strefy Schengen.

2000

1 stycznia
Początek prezydencji portugalskiej.

1 lipca
Początek prezydencji francuskiej.

2002

1 stycznia
Wejście do obiegu monet i banknotów euro.

1 lipca
Wycofanie z obiegu monet i banknotów walut państwowych.

